

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความเป็นมาของเด็ก เร่ร่อนและมูลนิธิสร้างสรรค์ เด็ก

ความหมายของเด็ก เร่ร่อน

สันทนา ธรรมโรจน์ (2527). ได้ให้ความหมายของคำว่า เด็กเร่ร่อนเป็น 2 ทศนะ ดังนี้
ทศนะแรกให้ความหมายตามตัวอักษร คือ เด็กที่ท่องเที่ยวไปเรื่อยอย่างไม่มีจุดหมาย ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน คำไหนนอนนั้น เหมือนนกขมิ้นเหลือองอ่อน

อีกทศนะหนึ่งจะบอกโดยถือเอาพฤติกรรมเป็นหลัก เช่น หากจะพูดถึงเด็กเร่ร่อนแล้ว ก็จะสรุปรวมหมายถึง เด็กที่ประพศิเกะกะระราน เด็กที่ด้านเหลือขอเหล่านี้เป็นต้น จากทศนะการมองของทั้งสองแนวข้างต้น หากพิจารณาอย่างรอบด้านแล้ว จะเห็นได้ว่า ทั้งสองทศนะมีแนวการมองจากพื้นฐานของความคิดที่แตกต่างกัน ซึ่งแยกออกได้ดังนี้

ความหมายจากทศนะแรก เป็นการมองจากสภาพความเป็นจริงที่เด็กเป็นอยู่ และพยายามทำความเข้าใจในตัวเด็ก โดยไม่ถือว่าเด็กเหล่านี้คือ สิ่งเลวร้ายทางสังคม

ส่วนความหมายจากทศนะที่สอง เป็นการมองอย่างสรุปรวบรัดเหมือนยึดเหี้ยมว่า เด็กต้องเป็นอย่างนี้ และจะคิดตัวไปตลอดกาลเป็นการพิพากษาเด็กเหมือนเป็นนักโทษเป็นสิ่งชั่วร้าย โดยปราศจากพื้นฐานความเข้าใจในความเป็นมาของเด็ก

ส่วน วัลลภ ตั้งคณาบุรุษ (2530) ได้จำแนกและให้ความหมายของเด็กเร่ร่อนในสังคมไทยไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. เร่ร่อนตามวิถีชีพของครอบครัว ลักษณะของเด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้เปรียบไปแล้ว เสมือนเหล่า "ยิปซี" ที่อพยพเคลื่อนย้ายกองคาราวานไปเป็นช่วง ๆ ตามแผ่นดินทะเลทราย แต่เด็กกลุ่มนี้ในสังคมไทยจะเคลื่อนย้ายตามครอบครัวไปตามแหล่งงาน เช่น ชั้คมากในเหล่า "กรรมกรก่อสร้าง" และ "ชาวเรือเร่" ที่ตระเวณขายแรงงานตามแหล่งก่อสร้าง และรับจ้างขนส่งสินค้าล่องไปตามแม่น้ำ ซึ่งวิถีชีพเช่นนี้ เด็ก ๆ ที่เป็นลูกหลานจึงต้องร่อนเร่ติดตามไปด้วย เด็กเร่ร่อนลักษณะนี้ จึงเป็นเด็กที่เร่ร่อนเพราะวิถีการดำรงชีพของครอบครัวที่ต้องเคลื่อนย้ายอยู่เสมอ ๆ นั้นเอง

2. เร่ร่อนตามวิถีชีพของตน ลักษณะของเด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้ นับเป็นกลุ่มเด็กอีกประเภทหนึ่งในสังคมไทยที่จะต้องใส่ใจอย่างจริงจังและต่อเนื่องมากขึ้น ทั้งนี้ เพราะเด็กเร่ร่อนลักษณะนี้ออกเร่ร่อน

เพราะปัจจัยผลักดันจากครอบครัวที่ไม่เอื้อต่อการดำรงอยู่ อาทิ ความยากแค้นลำเค็ญภายในครอบครัว ทำให้ต้องอดมื้อกินมื้อ หรือครอบครัวแตกแยกหย่าร้าง แม่เลี้ยงหรือพ่อเลี้ยงโหดร้ายค่าทอทุบตี ล้วนคือ ปัจจัยสำคัญผลักดันให้เด็ก ๆ ขาดความอบอุ่นและเป็นสุขในครอบครัว กระทั่งต้องหนีออกมาเร่ร่อน

นอกจากนั้น ความหมายของเด็กเร่ร่อนในทัศนะของ สายสุรี จุติกุล (2533) หมายถึง เด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวและเร่ร่อนตามถนน หรือสาธารณสถาน สำหรับคำในภาษาอังกฤษที่ใช้ ใกล้เคียงคือ คำว่า Street Children อย่างไรก็ตาม คำว่า Street Children ก็มีความกว้าง อาจแบ่งได้หลายประเภทดังนี้ คือ

1) เด็กที่มีอาชีพอยู่บนท้องถนน หมายถึงเด็กที่ขายพวงมาลัย ดอกไม้หรือหนังสือพิมพ์ตามสี่แยกหรือตามถนนทั่วไป หรืออาจเช็ดกระจกกรวด ขายขนม หรืออื่น ๆ เด็กเหล่านี้อาจมีครอบครัว หรือไม่มีครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยก็ได้

2) เด็กที่มีอาชีพอยู่ข้างถนน เด็กเหล่านี้อาจเป็นเด็กขอทาน เด็กขายหมากฝรั่ง เด็กรับจ้าง ขัครองเท้า และอื่น ๆ เด็กเหล่านี้อาจมีครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยหรือไม่มีครอบครัวก็ได้เช่นกัน

3) เด็กที่เร่ร่อนนอนตามใต้สะพาน ตามตลาด ตามหาดทรายหรือสถานที่ที่กำลั้งก่อสร้างหรือ ใต้ถุนอาคารใหญ่ ๆ ที่ไม่มีรั้วหรือเข็มงวด เด็กเหล่านี้อาจมีอาชีพที่แน่นอนหรือไม่มีอาชีพ และมักเป็นเด็กที่ไม่มีครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยในขณะที่เร่ร่อน

เด็กทั้งสามกลุ่มนี้ บางทีแยกแยะออกจากกันโดยเด็ดขาดมิได้ เช่น บางทีเด็กในกลุ่มที่สาม อาจมีอาชีพตามข้อ 1 และข้อ 2 ก็ได้ เป็นต้น

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปและให้ความหมายของคำว่า "เด็กเร่ร่อน" เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ว่า หมายถึง เด็กชายหญิงที่ออกจากบ้านใช้ชีวิตเร่ร่อนตามท้องถนน ไม่มีถิ่นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เทียวไปตามสถานที่ต่าง ๆ ค่าไหนนอนนั้น เช่น ตามถนน วัด สวนสาธารณะและที่พิก ผู้โดยสารรถเมล์

ความเป็นมาของเด็กเร่ร่อน

"เด็กเร่ร่อน" เริ่มก่อตัวขึ้นมาครั้งแรกในประเทศไทยตั้งแต่ เมื่อใดไม่มีหลักฐานแน่ชัด แต่ สันทนา ธรรมโรจน์ (2530) กล่าวว่า มีปรากฏในสมัยของพ่อขุนรามคำแหง โดยพบจากข้อความในหลักศิลาจารึกว่าได้มีการสงเคราะห์เด็กกำพร้าโดยวัด และยังมีโรงงานเลี้ยงเด็กกำพร้าอีกด้วย ต่อมา ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็มีหลักฐานว่า ได้มีการจัดสรรงบประมาณในด้านสวัสดิการสังคม เพื่อสงเคราะห์เด็กกำพร้าและอื่น ๆ รวมเป็นจำนวนเงิน 10 ซึ่ง การก่อกำเนิดมาพร้อมกับประวัติศาสตร์อันยาวนาน ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยอยุธยา นั้น น่าจะสันนิษฐานได้ว่า ยุคสมัยนั้น เป็นยุคแห่งการสงเคราะห์ ผลพลอยได้จากสภาวะสงคราม ก็คือ ปัญหาความยากจน ปัญหาความพิการอนาถา ปัญหาเด็กกำพร้า และอื่น ๆ

แต่สมัยนั้นปัญหา เด็กกำพร้าและ เร่ร่อนคงจะมีจำนวนน้อย จึงไม่มีผลกระทบจนกลายเป็นปัญหาสังคม

เด็ก เเร่ร่อน เริ่มขยายตัวจนถึง เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาสังคม ก็เมื่อเริ่มมีการรับเอา วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาประเทศไทยตามแบบตะวันตก มีการผลิตเพื่อค้ากำไร มีระบบผูกขาด ทำให้ไม่สอดคล้องกับความ เป็นอยู่ตามวิถีชีวิตของคนไทยโดยทั่วไป ปัญหาสังคมและปัญหาเด็ก เเร่ร่อน จึงเริ่มรุนแรงขึ้น ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลก และได้ส่งผลกระทบโดยตรงแก่ประเทศไทย ความยากจนจึงปรากฏอยู่ทั่วไป เป็นปัญหาสังคมที่รุนแรง และเด็ก เเร่ร่อนเริ่มเป็นปัญหามาก จากบันทึกการอภิปรายเรื่องชีวิตเด็ก เเร่ร่อนจรจัด สันติ อินทรทัต (2527) รายงานไว้ว่า หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมากขึ้น ปัญหาเด็กกำพร้า และเด็ก เเร่ร่อนจรจัดเริ่มมากขึ้นเห็นได้จาก ปี พ.ศ.2479 มีพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรม เด็กบางจำพวก โดยกรมราชทัณฑ์และโอนไปกรมประชาสงเคราะห์ ใน พ.ศ.2501 ต่อมา มีพระราชบัญญัติอีกหลายฉบับที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก รวมทั้งเด็ก เเร่ร่อนจรจัด ในระยะต่อ ๆ มา ปัญหาเด็ก เเร่ร่อนได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จนรัฐบาลต้องตั้งหน่วยงานขึ้นรับภาระปัญหานี้โดยตรง เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2483 นั่นก็คือ กรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งแต่เดิมมีเพียงแผนกอบรม เด็กและต่อมา เป็นกองสงเคราะห์ เด็กและบุคคลวัยรุน ฝ่ายที่ทำหน้าที่สงเคราะห์ เด็ก เเร่ร่อนจรจัดโดยตรง ได้แก่ ฝ่ายคุ้มครองสวัสดิภาพ เด็ก

ปัจจุบันนอกจากรัฐบาล ซึ่งได้ตระหนักถึงปัญหาของเด็ก เเร่ร่อน และจัดให้มีหน่วยงานทำหน้าที่รับผิดชอบ และให้การสงเคราะห์แก่เด็ก เเร่ร่อนโดยตรงแล้ว ยังมีหน่วยงานและองค์การต่าง ๆ ของเอกชน เข้ามามีบทบาทรับภาระปัญหา เด็ก เเร่ร่อนอีกจำนวนหลายองค์กร เช่น มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก

สภาพปัจจุบันของเด็ก เเร่ร่อน

เมื่อพิจารณาจำนวนของเด็ก เเร่ร่อน จะเห็นว่า มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ดังรายงานการสำรวจของเจ้าหน้าที่กองสงเคราะห์ เด็กและบุคคลวัยรุน กรมประชาสงเคราะห์ (กรมประชาสงเคราะห์, 2530) พบเด็ก เเร่ร่อนขอทานในปิงบประมาณ 2528 จำนวน 183 คน ปิงบประมาณ 2529 จำนวน 207 คน ปิงบประมาณ 2530 จำนวน 269 คน และปิงบประมาณ 2534 จำนวน 399 คน และจากการสังเกตของเจ้าหน้าที่และนักสังคมสงเคราะห์ ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็ก เเร่ร่อน พบว่า เด็ก เเร่ร่อนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมของการขอทานควบคู่ไปกับการเร่ร่อนด้วย จากสถิติของกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน ซึ่งสำรวจในปี 2521 พบเด็ก เเร่ร่อนขอทานในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,403 คน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนันทา เสียงไทย และคณะ (2531) ซึ่งศึกษาเด็ก เเร่ร่อน จำนวน 175 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มเด็ก เเร่ร่อนตามที่สาธารณะ 128 คน และกลุ่มเด็ก เเร่ร่อนในสถานสงเคราะห์ 47 คน พบว่า ขณะที่ เเร่ร่อน เด็กส่วนใหญ่หารายได้โดยการขอทาน (64.6%) และมีบางส่วน (18.3%) รับจ้างเพื่อยังชีพ

จากการศึกษายังพบว่า เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเด็กชาย (96%) มีระดับการศึกษาต่ำเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 (64.6%) และมักไม่ชอบเรียนหนังสือชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ส่วนมากกลุ่มละ 3-4 คน (28%)

จากการศึกษาถึงแนวโน้มในการกระทำผิดของเยาวชนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ในปี 2527 (2527) ซึ่งสำรวจข้อมูลในช่วงระหว่างปี 2521-2524 พบว่า เยาวชนเร่ร่อนจะกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมากที่สุด และเยาวชนที่มีการศึกษต่ำจะกระทำผิดมากที่สุดคือ ประมาธร้อยละ 60 ที่มีการศึกษาไม่เกินประถม 4 จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า เด็กเร่ร่อนมักมีการศึกษต่ำ ต้องเลี้ยงชีพด้วยตนเอง เด็กเหล่านี้ มีโอกาสที่จะถูกผลักดันและชักจูงให้กระทำผิดได้สูง โดยเฉพาะความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน และจากการจัดกิจกรรมการศึกษาแก่กลุ่ม เด็กและ เยาวชนเร่ร่อนของอาสาสมัครโครงการ เพื่อ เด็กและ เยาวชนเร่ร่อนของสภาเยาวชนคาธอลิกแห่งประเทศไทย (สภาเยาวชนคาธอลิกแห่งประเทศไทย, 2528-2530) พบว่า เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่นิยมสูดดมสารระเหยประเภททินเนอร์ แลคเกอร์ ซึ่งมีฤทธิ์ทำลายประสาทและร่างกาย เพื่อบรรเทาปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ทางร่างกาย และจิตใจของเด็ก ได้แก่ การหิวโหย การขาดความรัก ความอบอุ่น และจากการสังเกตุของเจ้าหน้าที่และนักสังคมสงเคราะห์ของกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น กรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งออกตรวจตราเด็กเร่ร่อน (กรมประชาสงเคราะห์, 2523-2530) กลับนอนในที่สาธารณะไม่เรียนหนังสือ หรือเที่ยวเก็บเศษอาหารที่เหลือตามโต๊ะในร้านอาหารในตลาดเท่านั้น ที่คิดยาเสพติดมีน้อย ถ้ามีก็เพียงพวกบูหรี่บ้างเท่านั้น ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2523 เป็นต้นมา มักจะมีผู้พบว่า เด็กเร่ร่อนจรรจัดส่วนใหญ่ จะติดสารระเหยทินเนอร์ แลคเกอร์ และกาว 3K กันมากขึ้น และแพร่หลายระบาศไปทั่ว ยิ่งไปกว่านั้นยังคิดค้นวิธีทำให้รสชาติของสารระเหยเหล่านี้พัฒนาขึ้นไปอีก โดยยัดยัดปรุงอาหารผสมทินเนอร์สูดดม หรือรับประทานพวกสารระเหยเข้าไปในร่างกาย ทำให้อวัยวะภายในร่างกายทรุดโทรมถึงตายได้ ซึ่งเมื่อมองเงินแง่ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แล้ว นับเป็นการสูญเสียอนาคตของประเทศชาติส่วนหนึ่งไปอย่างน่าเสียดาย

เท่าที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าสภาพชีวิตของเด็กเร่ร่อนมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. ไร้ที่พึ่งพิงอาศัยอย่างเป็นสุข ในที่มีมิใช่เพียงแต่ไร้ที่ซุกหัวนอนเท่านั้น หากแต่ขาดที่พึ่งพิงทางจิตใจ อันหมายถึงขาดความรัก ความอบอุ่นนั่นเอง
2. ขาดพื้นฐานการครองชีวิตในรูปของปัจจัยสี่ ตั้งแต่ที่อยู่อาศัยที่เป็นสุข เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และอาหารประทังชีวิตอย่างเพียงพอต่อการพัฒนาการของร่างกาย
3. ดำรงตนอย่างไร้สวัสดิภาพส่วนบุคคลในสังคม หมายถึง การขาดโอกาสในการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เช่น เด็กอื่น ๆ ที่ได้รับอย่างมีสวัสดิภาพและเสรีภาพ สำหรับเด็กเร่ร่อนแล้วดูเหมือนว่าชีวิตจะมีอิสระเสรีภาพมาก แต่ความเป็นจริงแล้วเด็กเหล่านี้ ต้องเผชิญชีวิตอยู่บนท้องถนนอย่างไร้ที่หัว

หวาดผวา และเสี่ยงภัยอันตรายต่าง ๆ นานานับประการ รวมทั้งมีโอกาสเสี่ยงต่อการกระทำความผิด และมีผลกระทบต่อสังคม เป็นอย่างมาก

สาเหตุที่เด็กออกมาเร่ร่อนจรจัด

จากการศึกษาประวัติของเด็กและเยาวชนเร่ร่อนของสภาเยาวชนคาธอลิกแห่งประเทศไทย (2529 - 2530) ค้นพบว่า เด็กเร่ร่อนมีสาเหตุของการออกมาเร่ร่อนจากปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ ประกอบกัน ปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเร่ร่อนของเด็กและเยาวชนที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

1. การหย่าร้างแยกทางกันของพ่อแม่
2. พ่อแม่ไม่สามารถปฏิบัติบทบาทและหน้าที่ที่พึงมีของตนต่อลูกอย่างถูกต้อง
3. การมีฐานะ เป็นลูกเลี้ยง
4. ความยากจน
5. การเป็นเด็กกำพร้า
6. วิธีการเลี้ยงดูเด็กที่ไม่เหมาะสมของผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็ก เช่น เลี้ยงดูแบบปล่อยปละ

ละเลย/แบบ เข้มงวด/แบบทารุณ

7. การถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับตัว โดยสาเหตุต่าง ๆ
8. จากตัวเด็กที่อยากเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อยากเป็นตัวของตัวเอง
9. การพลัดหลง

ฯลฯ

การศึกษาดังกล่าวตรงกับการศึกษาเบื้องต้นของ สายสุรี จุติกุล (2533) ที่พบว่า สาเหตุหลักที่ทำให้เด็กต้องออกมาเร่ร่อนตามลำพังนั้น สาเหตุหลัก คือ สาเหตุด้านครอบครัวที่ถูกกระทบโดยการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสาเหตุรองลงไป คือ โรงเรียน โดยให้ตัวอย่างลักษณะครอบครัวไว้ เช่น

1) มีพ่อที่ไม่มีงานทำ หรือเจ็บป่วยเรื้อรังจนไม่สามารถทำงานได้ และยากจน บางทีมีที่อาศัยประเภทชั่วคราว

2) มีพ่อที่ไปมีแม่ใหม่ โดยที่เด็กตามไปอยู่ด้วยกับครอบครัวใหม่และไม่มีความสุข หรืออยู่กับแม่ตัวและยากจน

3) มีพ่อที่เมาอาละวาด ทุร้ายและทุบตีทั้งลูกและแม่ และกระทำอย่างนี้เป็นประจำ

4) พ่อตายแล้ว แม่เจ็บป่วยเรื้อรัง ต้องอาศัยอยู่กับยายหรือญาติผู้ใหญ่ และยากจน

5) พ่อแม่ตายหมดแล้วอยู่กับที่หรือญาติและมีความสัมพันธ์ที่มีปัญหาในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วย

6) เป็นลูกที่เกิดจากหญิงโสเภณีหรือหมอนวด ที่ถูกทอดทิ้งไว้กับญาติ หรือผู้รับจ้างเลี้ยงหรือ

ผู้อุปถัมภ์

- 7) เป็นเด็กที่ถูกไล่ออกจากบ้าน ด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น เป็นเด็กขี้ขโมย เป็นต้น
- 8) เป็นเด็กซึ่งสมาชิกในครอบครัวสนับสนุนให้ออกมาหาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง เพื่อมิให้เป็น

ภาระของครอบครัว

9) มีประสบการณ์ไม่ดีที่โรงเรียน เช่น ถูกตีหน้าเสาธง ถูกประจานความผิดต่อหน้าเด็กอื่น ๆ เป็นต้น เมื่อหนีโรงเรียนนาน ๆ เข้า ก็เลยหนีออกจากบ้านด้วย เพราะคุ้นเคยกับการเที่ยวเตร่ไปวัน ๆ ในบางกรณีเด็กบอกว่า เบื่อการเรียน เรียนไม่รู้เรื่องก็มี

นอกจากนั้นจากผลการวิจัย เรื่อง เด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด : สภาพปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขของ สุนันทา เสียงไทย และคณะ (2531) พบว่า เด็กเร่ร่อน ร้อยละ 47 บอกว่าไม่ได้รับความยุติธรรม ความรัก ความสนใจ รวมถึงการดูแลเมียนดีจากพ่อแม่ และร้อยละ 31.3 เกิดความรู้สึกว่าทั้งพ่อและแม่ไม่รักและไม่สนใจในตัวเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัมภิกา อังศุณสมบัติ (2529) ที่สรุปจากการพูดคุยกับเด็กเร่ร่อน และพบว่ามีสาเหตุที่ทำให้เด็กกลายเป็น เด็กเร่ร่อนจรจัด

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ครอบครัวคือตัวแปรสำคัญต่อการออกมาเร่ร่อนของเด็ก และก็เช่นกันที่ชี้ให้เห็นว่าปัญหาภายในครอบครัว โดยเฉพาะพฤติกรรมการปฏิบัติต่อเด็กคือพื้นฐานหลักดันให้เด็กขัดแย้งและไร้ความสุข กระทั่งตัดสินใจหนีออกจากบ้านมาเร่ร่อน ส่วนปัญหาจากสภาวะแวดล้อมที่โหมงจูงและเร้าให้ออกมาเร่ร่อนนั้น น่าจะเป็นปัจจัยเสริมที่ก่อให้เกิดเร็วขึ้นเท่านั้น

ผลกระทบของปัญหาเด็กเร่ร่อนที่มีต่อสังคม

จะเห็นได้ว่า ปัญหาเด็กเร่ร่อนมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับปัญหาอื่น ๆ ในสังคม เมื่อเด็กและเยาวชนพากันหนีออกจากบ้านเที่ยวเตร่เร่ร่อนแล้ว เด็กก็ขาดโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนตามวัย รวมทั้งขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาสมบูรณ์ ตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับตามกฎหมาย นอกจากนี้เด็กยังประสบภาวะขาดอาหาร อ่อนแอ เจ็บป่วย โดยไม่มีโอกาสได้รับการดูแลรักษา เมื่อเด็กเกิดภาวะที่ทวิโหมงมาก ก็จะเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นขอทาน เพื่อยังชีพให้อยู่รอดในสังคม ปัญหาเด็กติดสารระเหยประเภทแอลกอฮอล์ ทินเนอร์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อร่างกาย สมอง และจิตใจ เมื่อสูดดมสารระเหยจนเมาแล้ว เด็กจะใจลอย ควบคุมสติไม่ได้ และนำไปสู่การก่ออาชญากรรมประเภทต่าง ๆ ได้โดยง่าย ทำให้เกิดภาพพจน์ที่เสียหายต่อประเทศและเป็นภาระต่อรัฐบาล

เด็กเหล่านี้ จะมีความหวาดระแวง มองโลกในแง่ร้าย เด็กหญิงมีแนวโน้มที่จะเสียคนได้ง่ายกว่า เมื่อพบเพื่อนชายได้เสียกันในช่วงที่อายุน้อยเกินควร หากมีลูกก็จะเกิดปัญหาทางสังคมต่อเนื่องกัน ส่วนเด็กชายมีแนวโน้มที่จะถูกล่อลวงให้เป็นเครื่องบำบัดความใคร่ทางเพศได้ นอกจากนี้ภาพพจน์ของเด็กจะไม่ดีในสายตาของคนในสังคม เด็กเหล่านี้จะถูกดูหมิ่น เป็นที่รังเกียจ ทำให้เสียความเชื่อมั่นในตนเอง และขาดโอกาสที่จะหาอาชีพที่มั่นคงได้ในอนาคต ซึ่ง วัลลภ ตั้งคณาภิรักษ์ (2530) ได้กล่าว

สรุปถึงโอกาสเสี่ยงต่อการกระทำผิดของเด็กเร่ร่อนไว้ดังนี้

1. โอกาสที่จะเสพยาเสพติด นั้นเป็นอัตราเสี่ยงค่อนข้างสูงที่สุดที่เด็กเร่ร่อน จะเสพยาเสพติด เพราะการมีส่วนร่วมการรวมตัวของเด็กที่ขาดความรักความอบอุ่น มักจะหาทางเลือกให้กับชีวิตตนเอง โดยการเลือกสิ่งทดแทนการขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว นั่นคือ เพื่อน ๆ ที่ร่วมเสพร่วมคิดร่วมกัน เป็นกลุ่ม ซึ่งสามารถทำให้วันเวลาในแต่ละวันผ่านไปด้วยความสุข แม้จะเป็นความสุขเพียงเปลือกนอกก็ตามที่
2. โอกาสที่จะเป็นขโมยหรือมิจฉาชีพ เป็นอัตราเสี่ยงอีกประการที่เด็ก ๆ จะเลือกเพื่อการอยู่รอด เพื่ออาหารและสิ่งต่าง ๆ ที่ทดแทนความอยากของคนได้
3. โอกาสที่จะตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มมิจฉาชีพ กลุ่มมิจฉาชีพสนใจที่จะได้ลูกมือที่คล่องตัว และหลอกมาใช้เป็นเครื่องมือของตน เพื่อการขโมย ักแจะ ค้ายาเสพติด หรือแม้กระทั่งเพื่อการเป็นแก๊งผลประโยชน์
4. โอกาสที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคม เด็กที่เก็บกด เด็กที่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพอย่างหนัก เด็กที่อดมื้อกินมื้อ หรืออาจจะอดทั้งวัน เด็กที่ต้องหวงหน้าหวงหลังอยู่ตลอดเวลา เด็กที่ถูกกระทำซ้ำๆให้ชินชากับการถูกจับถูกจองจำ ย่อมฝังรอยความเคียดแค้นและมองโลกในแง่ร้ายไว้ภายในจิตใจ รวมทั้งชินชากับการจับกุมคุมขัง เหล่านี้เป็นอัตราเสี่ยงหนุนให้ใช้ความรุนแรงโดยขาดการยั้งคิดได้ค่อนข้างง่าย

ประเด็นที่ 4 นี้เองที่จะเป็นครุชนี่ชื่อนาคศที่ยาวไกลออกไป ซึ่งแนวโน้มก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนันทา เสี่ยงไทย และคณะ (2531) ที่พบว่า เด็กเร่ร่อนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อมไปในทางที่ลบ คือ เห็นว่าไม่ได้ให้ความมั่นคงปลอดภัย ไม่ให้ความรัก ความอบอุ่นมากถึงร้อยละ 22.7 และรู้สึกที่สังคมถูกเหยียดหยามคนที่มีปัญหา ไม่ค่อยให้ความเข้าใจ หรือความเห็นใจถึงร้อยละ 21.1 ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กเหล่านี้ ขาดความสามารถในการเป็นพลังสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น

จากเอกสารที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า กลุ่มเด็กเร่ร่อนกำลังตกอยู่ในสภาวะที่อันตราย มีอัตราเสี่ยงต่อวิถีชีวิตที่น่ากลัว และมีแนวโน้มที่จะเกิดเป็นปัญหาสังคมได้ง่าย ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการกลุ่มเด็กเร่ร่อน เป็นกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจจะศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติในการมองชีวิต และความคาดหวังในชีวิตของเขาเหล่านั้น เพื่อหาแนวทางป้องกันหรือช่วยเหลือต่อไป

ความเป็นมาของมูลนิธิสร้างสรรค์ เด็ก

จากเอกสารประชาสัมพันธ์มูลนิธิสร้างสรรค์ เด็ก (ม.บ.ป.) กล่าวถึงความเป็นมาของมูลนิธิสร้างสรรค์ เด็กว่า ได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลจากกระทรวงมหาดไทย ตามบัญชีรายชื่อ เลขที่

มท 0402/14146 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2531 โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและพิทักษ์สิทธิเด็กตามปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิเด็กสหประชาชาติ
2. เพื่อช่วย เหลือพัฒนา เด็กที่ถูกทอดทิ้งและด้อยโอกาสให้ เติบโตอย่างสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม
3. เพื่อการศึกษาและแสวงหารูปแบบการสร้างสรรค เด็กให้ เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ และ สร้างคุณค่าที่ติดต่อดังคม
4. เพื่อประสานงานและร่วมมือกับบุคคล องค์กรและหน่วยงานร่วมกัน สร้างสรรค และ เกื้อกูล เด็กในสังคม
5. ไม่แสวงหากำไรและไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

แรกเริ่มของการจัดตั้งมูลนิธินั้น เดิมมีโครงการบ้านอุปถัมภ์ เด็กและโครงการศูนย์ เด็ก เคลื่อนที่ หลังจากที่มีมูลนิธิ เปิดดำเนินการและทำงานช่วยเหลือ เด็กมาจนถึงปัจจุบัน ได้มีโครงการเกิดขึ้นใหม่หลาย โครงการ เนื่องจากปัญหาสังคมที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น โครงการที่ดำเนินการ เพื่อช่วยเหลือ เด็กเร่ร่อนโดยเฉพาะ ได้แก่ โครงการครูข้างถนน หรือชื่อปัจจุบัน คือ โครงการสร้างสรรค เด็ก ข้างถนน และโครงการบ้านอุปถัมภ์เด็ก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

โครงการบ้านอุปถัมภ์

โครงการบ้านอุปถัมภ์เด็ก เดิมเป็นโครงการหนึ่งใน "มูลนิธิเด็ก" เปิดดำเนินการ เมื่อเดือน กันยายน 2530 เพื่อดูแลปกป้องคุ้มครอง ช่วยเหลือฟื้นฟู และให้การพัฒนารอบด้านแก่เด็กลูกกรรมกร ก่อสร้าง เด็กเร่ร่อนจรจัด เด็กถูกตบตีทารุณ เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กที่หนีออกจากโรงงานรถ เด็กที่พ่อแม่ คิดคด เด็กกำพร้า และเด็กที่มาจากครอบครัวยากจน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การ อนุเคราะห์เด็กนอร์เวย์

สำหรับหลักการของโครงการบ้านอุปถัมภ์มีดังนี้

1. เพื่อเป็น "บ้าน" ที่มีบรรยากาศของครอบครัวขยายให้เด็กได้รับความรัก ความอบอุ่น ความรู้สึกปลอดภัย ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว และมีความหวังในชีวิต
2. เพื่อเป็นแหล่งความรู้ ทั้งในด้านพื้นฐานการอ่านออก เขียนได้และคิดเลข เป็น รวมทั้งให้ วิชาชีพพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางอาชีพในอนาคตแก่เด็ก
3. เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงาน ด้านข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาส ตลอดจน รวมถึงแหล่งงาน แหล่งฝึกงานที่จำเป็นสำหรับกรรมกรก่อสร้าง และเด็กด้อยโอกาสทั่วไป

ส่วนการดำเนินงานในโครงการบ้านอุปถัมภ์เด็ก นับแต่เปิดบ้านอุปถัมภ์เด็กขึ้น ตั้งแต่เดือน กันยายน 2530 จนถึงปัจจุบัน ได้ให้บริการแก่เด็กในหลายลักษณะดังนี้ เด็กที่อยู่กินนอนประจำทุกวัน

อยู่เฉพาะวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และมาเข้ากลับเย็น ปัจจุบันบ้านอุปถัมภ์เด็กได้รองรับเด็กเข้าอยู่รวมทั้งสิ้น 82 คน เป็นชาย 56 คน และหญิง 26 คน ในจำนวนนี้เป็นเด็กเร่ร่อน จำนวน 19 คน โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอน แบ่งเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 เด็กที่เรียนที่บ้านอุปถัมภ์เด็ก ส่วนใหญ่เป็นเด็กวัยก่อนเรียน และเป็นเด็กที่ขาดหลักฐานการเกิด และบ้างก็มีอายุมากจึงไม่สามารถเข้าเรียนในชั้น ป.1 ได้เพราะเด็กจะรู้สึกมีปมด้อย

1.2 เด็กที่เรียนที่โรงเรียน เป็นเด็กที่มีหลักฐานการเกิด และสำเนาทะเบียนบ้าน โดยเรียนที่โรงเรียนวัดหลักสี่

2. กิจกรรมฝึกอาชีพ โดยส่วนใหญ่การฝึกอาชีพที่บ้านอุปถัมภ์เด็กจะให้เด็กได้เรียนอาชีพ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ตัวเองว่าถนัดด้านไหน และส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสฝึกฝนในสิ่งที่ตนเองถนัด

3. กิจกรรมพิเศษ

- ค่ายพักแรมทุก 3 เดือน
- ทัศนศึกษาต่างจังหวัด 3 เดือน 1 ครั้ง
- ทัศนศึกษากรุงเทพฯ เดือนละ 1 ครั้ง
- กิจกรรมทุกคืนวันพุธ
- กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม

โครงการสร้างสรรค์เด็กข้างถนน

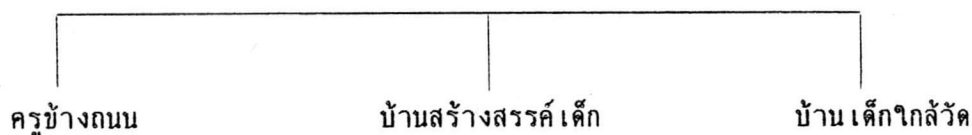
จากรายงานการสัมมนาระดับชาติ เรื่องเด็กเร่ร่อน วัลลภ ตั้งคณาภิรักษ์ (2534) ได้กล่าวถึงเหตุผลความจำเป็นในการดำเนินงานโครงการสร้างสรรค์เด็กข้างถนนว่า เพราะสังคมในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาความล่มสลายของสถาบันครอบครัวที่เริ่มจากโครงสร้างของครอบครัวขยายได้เปลี่ยนแปลงมาสู่ครอบครัวเชิงเดี่ยว ที่ต้องดิ้นรนทำงานหนักของสมาชิกในครอบครัว จนมีเวลาดูแลเลี้ยงดูลูกหลานน้อยลง ขณะเดียวกันครอบครัวที่แตกแยกหย่าร้างก็ได้ส่งผลถึงเด็ก ๆ ทางด้านจิตใจค่อนข้างมาก ภาวะของเด็กถูกทอดทิ้งถูกกระทำทารุณ ถูกบังคับจากครอบครัวทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ประจวบกับสภาพแวดล้อมทางสังคม ที่เร้าเด็กให้ออกจากครอบครัวมาหลงมัวเมากับอบายมุขรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น แต่การใช้ชีวิตข้างถนนของเด็ก ต้องประสบกับสภาพปัญหาที่น่าห่วงใยมากมาย โดยเฉพาะการตกเป็นทาสของยาเสพติดคานาชนิด การตกเป็นเครื่องมือของมิจฉาชีพ การตกเป็นโสเภณีเด็ก การประพฤติดนไม่สมกับวัยตามหลักกฎหมาย การตกเป็นเด็กเหลือขอและจรจัดในสายตา และความรู้สึกจากคนทั่วไปสภาพดังกล่าว เป็นเรื่องที่มีมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กได้ตระหนักถึงความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงจัด

ดำเนินการโครงการสร้างสรรค์เด็กข้างถนน โดยมีวัตถุประสงค์ต่อกลุ่มเป้าหมายเด็กข้างถนนดังนี้

1. เพื่อให้เด็กข้างถนนที่ยังใช้ชีวิตอยู่ตามถนนได้รับการดูแล ปกป้องคุ้มครองและได้เรียนรู้พัฒนาตนไปสู่ทิศทางที่ดี
2. เพื่อให้เด็กข้างถนนที่ติดยาเสพติด และขายบริการทางเพศได้หยุดพฤติกรรมดังกล่าวลงแล้วหันมาใช้ชีวิตที่ถูกต้องไม่เป็นพิษภัยต่อตนเองและผู้อื่น
3. เพื่อให้เด็กข้างถนนได้มีสถานที่พักพิงทางกาย มีหลักประกันในด้านพื้นฐานปัจจัยสี่และที่พึ่งทางจิตใจ
4. เพื่อให้เด็กข้างถนนได้หยุดเร่ร่อนแล้วหวนคืนกลับสู่ครอบครัว เข้ารับการศึกษาฝึกฝนทักษะวิชาชีพ และเข้าทำงานเมื่อถึงวัยอันควร

สำหรับแผนการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ส่วนงาน ดังนี้

โครงการสร้างสรรค์เด็กข้างถนน

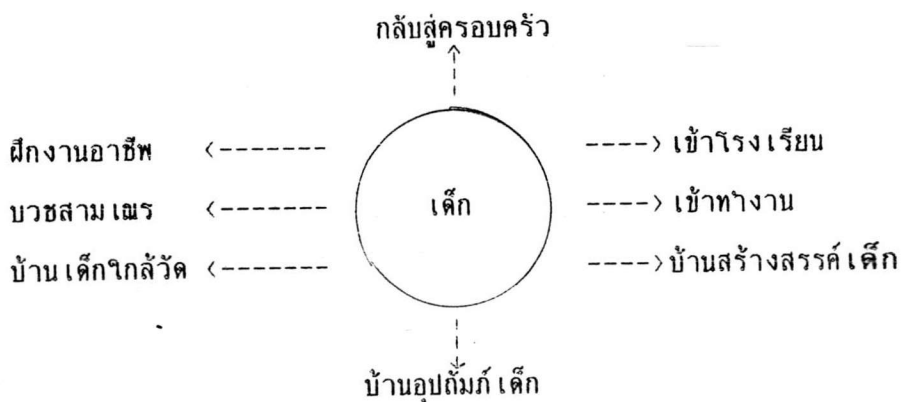

ทั้ง 3 ส่วนงาน จะทำงานเสริมรับและประสานงานกัน เพื่อให้เด็กมีทางออกที่ดีที่สุดของชีวิต โดยมีรายละเอียด คือ

ครูข้างถนน

- โครงการฯ ได้กำหนดพื้นที่ที่เด็กข้างถนนส่วนใหญ่จะรวมตัวกันอยู่ เช่น สวนสาธารณะ ท่ารถ ท่าเรือ ตลาด ศูนย์กลางย่านการค้า เพื่อกระจาย "ครูข้างถนน" รุกเข้าทำงาน พบปะทำความเข้าใจ คลุกคลี กระทั่งเด็กยอมรับและ เข้าใจว่าหวังดีต่อพวกเขา
- กำหนดการรุกเข้าพบปะกับเด็กข้างถนนตามสถานการณ์จริงที่เด็กใช้ชีวิตอยู่ โดยบางพื้นที่ต้องรุกเข้าทำงานแต่เช้าจรดเย็น บางพื้นที่รุกเข้าพบปะเด็กยามบ่ายจนค่ำ บางพื้นที่รุกเข้าคอนค้ำคืนจนตีห้า

- การรุกเข้าทำงานกับเด็กข้างถนนตามพื้นที่ต่างๆ "ครูข้างถนน" ทุกคนจะได้รับการอบรมเป็นอย่างดีในเรื่องจิตวิทยาเด็ก หลักการสอน การจัดกิจกรรม การจัดเกมส์กลุ่มสัมพันธ์ เพื่อสร้างสรรคพัฒนาการที่ดีให้เกิดขึ้นกับเด็ก
- ครูข้างถนนทุกคนจะมี "กระเป๋าสะพาย" ที่บรรจุอุปกรณ์เพื่อสร้างความสัมพันธ์และสร้างสรรคพัฒนาการเด็ก ซึ่งอุปกรณ์จะประกอบไปด้วย เครื่องเขียน หนังสือ เครื่องมือศิลปะ เครื่องมือดนตรี เกมส์ เครื่องมือกีฬา และยังมี ยาสามัญประจำบ้าน คู่มือการใช้ยา รวมทั้งขนมและของว่างสำหรับเด็ก
- นอกจากกิจกรรมที่ดำเนินการขึ้นในพื้นที่แล้ว กิจกรรมนอกสถานที่เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะเด็กข้างถนนเป็นกลุ่มเด็กที่ตื่นตัว ชอบสิ่งแปลกใหม่ ทำท่าย ดึงดูดการพาไปทัศนศึกษา และออกค่ายพักแรมจะมีขึ้นเป็นประจำ
- นอกเหนือจากกิจกรรมข้างต้น "ครูข้างถนน" ยังจะต้องหางานเฉพาะกิจขึ้นอีก ตั้งแต่การพาเด็กป่วย หรือได้รับอุบัติเหตุไปโรงพยาบาล การติดตาม เยี่ยม เยียน เด็กที่ถูกจับไปยังสถานแรกรับของกรมประชาสงเคราะห์
- ผลจากการสร้างความสัมพันธ์ และเกิดความไว้วางใจจากเด็ก จะนำไปสู่กิจกรรมมากมาย เพื่อให้เด็กมีทางออกสำหรับชีวิตที่ดีขึ้น ตามวงจรดังต่อไปนี้

- วงจรต่าง ๆ ที่เป็นทางออกสำหรับเด็กข้างถนน จะเป็นไปตามความต้องการของเด็ก โดย "ครูข้างถนน" จะประสานงานกับส่วนต่าง ๆ และผลักดันให้สิ่งที่เด็กต้องการเป็นจริงได้ โดยเฉพาะการ "กลับสู่ครอบครัว" ที่เป็นจุดเน้นหลักที่สุดของการทำงาน

บ้านสร้างสรรค์เด็ก

บ้านสร้างสรรค์เด็ก เป็นบ้านที่จัดตั้งขึ้นเพื่อ เด็ก เร่ร่อนที่อาศัยชีวิตอยู่ตามถนนหนทาง โดยเฉพาะบ้านหลังนี้ จะจัดบรรยากาศที่พร้อมเสมอ สำหรับการเข้ามาอยู่อาศัยทั้งชั่วคราวและถาวร ปัจจุบันบ้านสร้างสรรค์เด็กมีเด็กที่วนเวียนอยู่ชั่วคราว จำนวน 11 คน บ้านสร้างสรรค์เด็กจะพยายามดำเนินการ

เพื่อให้เด็กเหล่านั้นหยุดเร่ร่อน เลิกเสพยาและดื่มสารระเหย แล้วเปลี่ยนชีวิตมาสู่การกลับคืนครอบครัว เข้าเรียนหนังสือ ฝึกฝนวิชาชีพ ทำงานเลี้ยงชีพ เมื่อดังกล่าวเหมาะสม โดยจะส่งเด็กเข้าสู่บ้านอุปถัมภ์เด็ก หรือบ้านเด็กใกล้วัดต่อไป

บ้านสร้างสรรค์เด็กเป็นบ้านเปิด สำหรับเด็กข้างถนนทุกคนที่จะเข้ามาใช้บริการทุกด้านตั้งแต่ อาหารการกิน การหลบนอนอาศัยพักพิง การขอความช่วยเหลือยามเจ็บป่วย เสื้อผ้า รองเท้า รวมไปถึง การเข้าศึกษาและฝึกงานอาชีพ การเข้ามาเยี่ยมบ้านสร้างสรรค์เด็กจะเข้ามาเมื่อไหร่ และออกไปเมื่อใดก็ได้ตามความต้องการของเด็ก ภายใต้งานพยายามสร้างบรรยากาศให้เด็กเห็นคุณค่าของการหยุดเร่ร่อนลง การสร้างบรรยากาศจะอาศัยการสร้างสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมที่น่าสนใจ และให้การพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่

- ครูภายในบ้าน จะเป็นครูที่มาจากคัดเลือก และฝึกอบรมแล้วอย่างดีในเรื่องมนุษยสัมพันธ์และจิตวิทยาเด็ก เพื่อจะได้เป็นสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นที่เด็กสัมผัสได้ถึงความรัก และความเข้าใจต่อพวกเขา

- ภายในบ้าน เน้นความสะอาด ความปลอดภัยและความสะดวกพื้นฐาน รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับเด็กให้สนใจ ได้แก่ อุปกรณ์กีฬา เกมส วิทย์ โทรทัศน์ เพื่อให้เด็กรู้สึกเป็นสถานที่น่าอยู่ และทำทนายไม่แพ้ภายนอก

- มุมความรู้ เป็นสภาพแวดล้อมอีกสิ่งหนึ่ง ที่จะช่วยเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาให้แก่เด็ก มุมความรู้ที่ประกอบไปด้วยหนังสือหลายประเภทที่มีประโยชน์ถูกจัดขึ้นให้เด็กหยิบอ่าน และพลิกดูได้อย่างสะดวก

กิจกรรมภายในบ้านสร้างสรรค์เด็ก เน้นความหลากหลายเพื่อให้เด็กพัฒนาการแก่เด็ก และให้เด็กสนุกสนานมีความสุข ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

- การเรียนการสอน นอกเหนือจากเด็กที่ยอมไปเรียนในโรงเรียนแล้ว เด็กที่อยู่ภายในบ้านจะแยกกันเรียนตามกลุ่มที่เหมาะสมกับตนเองในช่วงเช้า ส่วนช่วงบ่ายเด็กจะแยกกันทำกิจกรรมที่ครูจัดให้ เช่น บางกลุ่มเรียนต่อจากช่วงเช้า บางกลุ่มฝึกอาชีพกับครู บางกลุ่มออกไปหาข่าวภายนอกบ้านมาติดบอร์ด

- กิจกรรมสัมพันธ์ ตั้งแต่ช่วงเย็นจนค่ำเป็นช่วงที่เด็กบางส่วนกลับจากโรงเรียน เด็กบางคนกลับจากเรียนวิชาชีพ และบางคนเข้ามาพักหลบนอน จึงเป็นช่วงที่ครูและเด็กจะสนุกสนานกับการเล่นกีฬา เล่นดนตรี ร้องเพลงและการจัดกลุ่มพูดคุย (สภาไมโล) เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเสนอแนะ แสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ตัวเองต้องการ การปรับพฤติกรรม ตลอดจนชี้แจงครูให้ทราบถึงสิ่งที่ครูกระทำไม่เหมาะสมตามความคิดของเด็ก

- กิจกรรมผจญภัย นับ เป็นกิจกรรมหลักที่เด็กชอบและทำทายมาก จะจัดกิจกรรมขึ้นอย่าง
ต่อเนื่องในหลายรูปแบบ

กิจกรรมนี้ นอกจากจะทำให้เด็กมีความสุข สนุกสนาน ได้พักผ่อน และสนองตอบความ
ต้องการภายในจิตใจแล้ว ยังเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เด็กเลิกการดมสารระเหยลงได้อีกด้วย กิจกรรม
มีดังนี้ นำเด็กเข้าค่ายพักแรมที่น้ำตกไทรโยค บางแสน น้ำตกนางรอง น้ำตกเอราวัณ นำเด็กไป
ทัศนศึกษาทั้งในและนอกสถานที่ เช่น วัดโพธิ์ โรงพยาบาลศิริราช พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำบางแสน พระปฐม
เจดีย์ แคนเนรมิต วัดม่วง (จ.อ่างทอง) ท้องฟ้าจำลอง นำเด็กแข่งกีฬาบ้านสร้างฯ 4 ครั้ง โดยนำ
เด็กที่อยู่ในพื้นที่เข้ามาแข่งขัน

- กิจกรรมการเรียนรู้สังคม เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ทัศนศึกษาสถานที่ แหล่งที่นาสนใจสัมผัส
ชีวิตที่ทุกข์ยากลำบากกว่าตนเอง โดยการนำเด็กไป เยี่ยมพบปะคนพิการ เด็กที่ถูกทอดทิ้งตามโรงพยาบาล
การประสานนำเด็กไปสู่ทางออกสำหรับชีวิตที่ดี เป็นจุดเน้นที่จะทำร่วมกับ "ครูข้างถนน"
และส่วนต่าง ๆ ในสังคม ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน โดยทำตั้งแต่การติดตามประวัติที่แท้จริงของเด็ก
การติดตามหาครอบครัวที่แท้จริงของเด็ก การเยี่ยมครอบครัวของเด็ก การสร้างความสำคัญกับครอบครัว
เด็ก กระทั่งเชื่อมสัมพันธ์ให้ครอบครัวและเด็กยอมรับซึ่งกันและกันจนอยู่ร่วมกันได้ ขณะเดียวกันก็ทำ
หน้าที่งานทุกวิถีทางให้เด็กได้มีทางออกอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าโรงเรียน การฝึกงานอาชีพ การบวช
เรียนเป็นสามเณร การทำงานเมื่อถึงวัยอันควร การมีครอบครัวทดแทนที่สมบูรณ์ ฯลฯ

บ้านเด็กใกล้วัด

บ้านเด็กใกล้วัด เป็นบ้านในชนบท ตั้งอยู่ใกล้วัดอ้อย อำเภวิเศษไชยชาญ จังหวัดอ่างทอง
เป็นบ้านสำหรับเด็กข้างถนนทุกคนที่สนใจจะใช้ชีวิตพัฒนาตนเองอยู่ที่ชนบท โดยบ้านหลังนี้จะมีปัจจัยสี่
ครบถ้วนให้แก่เด็ก ซึ่งปัจจัยส่วนหนึ่งที่เป็นอาหารนั้นจะได้จาก "วัด" เสริมเข้าช่วย การเข้ามาอยู่
บ้านฯ หลังนี้ จะเริ่มด้วยการให้เด็กได้ลองอยู่ก่อนสักระยะหนึ่ง โดยจะอาศัยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
ของแม่น้ำ ต้นไม้ และความร่มรื่นของบ้านหลังเล็ก ๆ ที่สร้างขึ้นอย่างน่าอยู่เป็นสิ่งจูงใจเด็ก นอกจาก
ประโยชน์ของธรรมชาติที่จะมีต่อจิตใจแล้ว บ้านแต่ละหลังที่สร้างขึ้นกระจายอยู่ในแต่ละส่วนของพื้นที่นั้น
ได้สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กที่จะได้พักผ่อน และรับผิดชอบหน้าที่ตามความสนใจ ได้แก่ งานเกษตร
งานเลี้ยงสัตว์ งานครัว รวมทั้งอาคารที่เป็นศูนย์กลางด้านการเรียนการสอนและห้องสมุด สำหรับ
"วัด" ที่อยู่ติดกับบ้านฯ นั้น จะเื้ออำนวยการประโยชน์ต่อจิตใจเด็ก ด้วยการเป็นแหล่งสงบร่มเย็นที่เด็ก ๆ
สัมผัสอยู่ตลอดเวลา ทั้งเด็กยังได้ปฏิบัติกิจทางศาสนาไปด้วยเป็นระยะ ๆ ได้แก่ การคอยติดตาม
พระสงฆ์ขณะบิณฑบาตไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ และการร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดจัดขึ้น จนถึง "การ
บวชเรียนเป็นสามเณร" แก่เด็กที่สนใจ

กิจกรรมที่บ้านฯ ดำเนินการขึ้นแบ่งออกเป็น 4 ด้านใหญ่ ๆ ด้วยกันดังนี้

1. ด้านการเรียนการสอน จะใช้เวลาในช่วงเช้าถึงเที่ยงให้ความรู้แก่เด็ก ในด้านพื้นฐานของการอ่าน เขียนและเลขคณิต

2. ด้านการฝึกฝนอาชีพ นอกจากหน้าที่ประจำที่เป็นการฝึกฝนอาชีพไปในขณะเดียวของเด็ก เช่น การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์แล้ว เด็ก ๆ ยังได้ฝึกฝนอาชีพจากหน่วยงานหลายหน่วยงานหลายหน่วย เข้าช่วยอบรมให้ ได้แก่ อาชีพตัดผม จักสาน เป็นต้น

3. ด้านการบำบัดจิตใจ ส่วนนี้บ้านฯ จะอาศัยการชักจูงเด็ก ๆ ภายในหมู่บ้านให้เข้ามาสัมพันธ์ เป็นเพื่อนเล่นด้วยกัน โดยอาศัยกีฬาและห้องสมุด เป็นศูนย์รวม ซึ่งได้ช่วยให้เด็กภายในบ้านฯ ไม่เหงารู้จักเพื่อนใหม่ที่ไม่ว่างจากบ้าน ทำให้เด็กเกิดความคิดถึงบ้านฯ และต้องการกลับสู่ครอบครัวมากขึ้น

4. ด้านการเรียนรู้สังคม เด็ก ๆ ภายในบ้านฯ จะร่วมกับครูตระเวนไปพบปะกับชาวบ้าน ละแวกใกล้เคียงอยู่เป็นประจำ เพื่อเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทั้งทำความเข้าใจและเปิดตัวต่อชาวบ้านอีกด้วย

บ้านฯ ตระหนักเสมอว่า "เด็กจะต้องมีทางออกสำหรับชีวิตที่ดีที่สุด" ดังนั้นการประสานกับ "ครูข้างถนน" และส่วนต่าง ๆ ในสังคมทุกส่วน คือ การกิจที่ได้กระทำโดยตลอด นับตั้งแต่การติดตามประวัติที่แท้จริงของเด็ก การติดตามหาครอบครัวเด็ก การเยี่ยมครอบครัวเด็ก การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวเด็ก การพยายามเชื่อมโยงให้เด็ก และครอบครัวมีความเข้าใจที่ดีต่อกันจนอยู่ร่วมกันได้ ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่หาทางให้เด็กได้เข้าโรงเรียน ได้ฝึกงานอาชีพ ได้ทำงาน ได้บวช เป็นสามเณรเหล่านี้ ดำเนินการไปตามความต้องการของเด็กเป็นหลัก

กล่าวโดยสรุปงานของโครงการสร้างสรรค์เด็กข้างถนนเป็นงานที่รุกเข้าไปหากลุ่มผู้รับบริการ หรือกลุ่มเป้าหมายโดยตรง อันได้แก่ เด็กเร่ร่อน เพื่อให้การช่วยเหลือโดยมีจุดมุ่งหมายแรกคือ เพื่อให้เด็กกลับคืนสู่ครอบครัว ซึ่งมีวิธีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

- ครูข้างถนนลงไปสัมผัสเด็กเร่ร่อน ชักชวนให้เด็กหยุดเร่ร่อน
- พาเข้าบ้านสร้างสรรค์เด็ก
- หากเด็กตัดสินใจหยุดเร่ร่อน จะพิจารณาส่งเด็กไปอยู่ในบ้านอุปถัมภ์เด็ก หรือบ้านเด็ก

ใกล้วัดต่อไป

- มีการปรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็ก
- ส่งเด็กกลับสู่ครอบครัว เด็กสามารถประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงตนเองได้

จะเห็นได้ว่า บทบาทและงานของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กที่ดำเนินการเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนมีความชัดเจน อีกทั้งแนวคิดและวิธีการก็น่าสนใจ โดยมีโครงการเฉพาะสำหรับเด็กเร่ร่อน และมีการ

ช่วยเหลือ เป็นขั้นตอน ตั้งแต่การไปสร้างสัมพันธภาพกับเด็กเร่ร่อน ชักชวนให้เข้าไปอยู่ในบ้านที่จัดเตรียมไว้ ดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จนเด็กเร่ร่อนสามารถกลับสู่ครอบครัว และสามารถประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงตนเองได้ ดังนั้นการเข้าไปศึกษาเด็กเร่ร่อนในมูลนิธิเด็ก จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่ง เพื่อการช่วยเหลือเด็กที่ดำเนินการอยู่แล้ว จะได้มีแนวทางและรูปแบบที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

เอกสารที่เกี่ยวกับความคาดหวังในชีวิต

ความหมายของความคาดหวัง

ความคาดหวัง (Expectation) มีความหมายค่อนข้างไปทางเรื่องโดยมีเหตุ โดยที่ความคาดหวังนั้น อาจจะเป็นการคาดการณ์อนาคตในสิ่งที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ (Webster's New Universal Dictionary, 1977) ความคาดหวังเป็นผลมาจากการคิดกลั่นกรองอย่างมีเหตุผลในแนวทางที่เป็นไปได้ มีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความคาดหวังมีอยู่หลายคำ เช่น คำว่า ความมุ่งหวัง จุดมุ่งหวัง ความหวัง ความต้องการ ความปรารถนา ความใฝ่ฝัน ในบางครั้งเราใช้คำเหล่านี้ในความหมายเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน ได้มีผู้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้หลายท่านดังนี้

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า ความคาดหวัง หมายถึง การที่บุคคลรับรู้คาดคะเนว่าตนเองน่าจะทำอะไรได้เพียงใด นับเป็นการคาดคะเนถึงผลที่จะเกิดขึ้นได้จริงจากการกระทำของตนเอง

ในความหมายที่ใกล้เคียงกัน วิทเทคเคอร์ (Whittaker, 1965) ได้ให้นิยามของความคาดหวังว่า หมายถึง เป้าประสงค์ที่บุคคลตั้งไว้สำหรับตนเอง และเป็นสิ่งที่เขาจะพยายามทำให้สำเร็จ

ประเทิน มหาพันธ์ (2521) ได้กล่าวถึง ความคาดหวังในความหมายเดียวกันว่า "ความมุ่งหวัง" หมายถึง ปรารถนา หรือ ความมุ่งหวังในชีวิตและความเป็นอยู่ในอนาคต ซึ่งเขาวงحنคิดฝันว่าจะได้บรรลุ

ลิขิต กาญจนารักษ์ และคณะ (2521) ได้ให้ความหมายของความคาดหวัง หรือจุดมุ่งหวังในอนาคตไว้ว่า จุดมุ่งหวัง หมายถึง การคิดหรือหวัง หรือเชื่อว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเกิดขึ้นกับตนในอนาคต โดยเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกัน โดยอาจจะไม่เกี่ยวกับเกียรติยศ หรือชื่อเสียง หรือการมีหน้ามีตา แต่เป็นความพอใจที่เกิดขึ้นเมื่อเหตุการณ์ที่คาดหวังไว้นั้น ๆ เกิดขึ้นจริง ๆ

ส่วน สุรางค์ จันทร์เอม (2524) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังว่า หมายถึง ความเชื่อว่าสิ่งใดน่าจะเกิดขึ้น และสิ่งใดน่าจะไม่มีเกิดขึ้น การคาดหวังจะเกิดขึ้นได้ถูกต้อง หรือไม่เกิดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

เมอร์เรย์ (Murray, 1962) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังว่า หมายถึง ระดับผลงานที่บุคคลกำหนดหรือคาดหมายว่าจะทำได้ เพื่อให้บุคคลทำงานที่ตนเองเคยทำ และความคาดหวังนั้นเป็นระดับที่บุคคลปรารถนาจะไปให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการทำงานแต่ละครั้ง

นอกจากนี้ ยังพบว่า ฟินน์ (Finn, 1962) ได้ให้ความหมายที่ครอบคลุมว่า ความคาดหวังหมายถึง การประเมินค่าบุคคลหรือตนเอง ด้านจิตรู้สึกนึก หรือจิตใต้สำนึกและใช้ความคาดหวังนั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมที่จะมีต่อบุคคลที่ตนคาด หรือต่อตนเองในลักษณะที่ตนคิดว่าถูกต้อง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปและให้ความหมายของความคาดหวัง เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความคิด ความรู้สึก ความปรารถนาของบุคคลต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้สำหรับตนเองในสิ่งที่เขาต้องการจะเป็น ต้องการจะได้มาและต้องการทำให้สำเร็จ โดยคาดคะเนจากความสามารถ และสภาพของตนเองเพื่อประสบการณ์ที่บุคคลได้รับทฤษฎีแห่งความคาดหวัง (The Expectancy Theory)

นักจิตวิทยาในยุคปัจจุบันที่อยู่ในกลุ่มปัญญานิยม (Cognitivism) มีความเชื่ออย่างหนักแน่นว่า มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ใช้ปัญญาหรือความคิดในการตัดสินใจว่าจะกระทำพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่ง เพื่อที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่สนองตอบความต้องการของตนเองด้วยความเชื่อ เช่นนี้เอง จึงเกิดมีคติฐาน (Assumptions) ดังที่ สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2530) สรุปไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดขึ้นโดยผลรวมของแรงผลักดันภายในตัวของ เขาเอง และแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม
2. มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการ ความปรารถนา และเป้าหมายแตกต่างกัน
3. บุคคลตัดสินใจที่จะทำพฤติกรรมโดยเลือกจากพฤติกรรมหลายอย่าง สิ่งที่เป็นข้อมูลให้เลือก ได้แก่ ความคาดหวังในค่าของผลลัพธ์ที่จะได้ภายหลัง จากการแสดงพฤติกรรมนั้นไปแล้ว

จากคติฐานดังกล่าว นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ ซึ่งนำโดย วรูม (Vroom) ลอร์เลอร์ (Lawler) และ พอร์เตอร์ (Porter) ได้เสนอทฤษฎีซึ่งมีศัพท์วิชาการที่จะต้องทำความเข้าใจอยู่ 3 ประการดังนี้

- 1) การคาดหวังในความพยายาม-การกระทำ (Effort-Performance Expectancy) หมายถึง การที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าว่า ถ้าหากตนเองลงมือแสดงพฤติกรรมอย่างเต็มที่ที่สุดความสามารถแล้ว จะมีโอกาสหรือความน่าจะเป็นมากหรือน้อยเพียงใด ในการที่จะกระทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ กล่าวไว้ง่าย ก็คือ บุคคลจะซึ่งใจว่า พฤติกรรมที่จะต้องทำนั้นมันยากเกินกำลังความสามารถของตนเองหรือไม่ ก่อนที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นออกไป เช่น ถ้าเรายกตัวอย่างพฤติกรรมที่ตึจน เลิศลอยให้บุคคลผู้หนึ่งฟัง โดยหวังว่าเขาจะเลียนแบบ เขาอาจจะไม่ยอมเลียนแบบ เพราะเขาคิดว่า ตนเองไม่มีคุณสมบัติหรือความสามารถที่จะทำเช่นนั้นได้

2) การคาดหวังในการกระทำ-ผลรวม (Performance-Outcome Expectancy)

หมายถึง การที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมว่า ถ้าหากเขาจะกระทำพฤติกรรมนั้นแล้ว เขาจะได้ผลลัพธ์ที่จะเป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไรต่อตัวเขา

3) ค่าของผลกรรม (Valence) หมายถึง คุณค่าหรือความตั้งใจที่ผลกรรมมีให้แก่บุคคลที่จะต้องแสดงพฤติกรรมออกไป เพื่อให้ได้มาซึ่งผลกรรมนั้น แต่ละบุคคลมีการรับรู้ที่แตกต่างกันต่อผลกรรมเดียวกัน

ความคาดหวังของคนเรามีกันอยู่ทุกวัน และเรามักพบมากในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เราคาดหวังง่าย ๆ ว่า เราจะได้รับค่าขอบคุุณ หากเราให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เราคาดหวังว่า เราไปที่ตลาด เราจะได้ซื้ออาหารที่ต้องการได้ เราคาดหวังว่าราคาสินค้าบางชนิดจะสูงขึ้น หากน้ำมันราคาแพงขึ้น เป็นต้น

หากสิ่งใดที่บุคคลไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน มักจะไม่มี การคาดหวัง หรือหากมีการคาดหวัง ก็มักจะไม่ได้เกิดขึ้นจริงตามที่คาดหวังไว้ เช่น หากบุคคลไม่เคยมีประสบการณ์ หรือมีความรู้มาก่อน มักจะไม่ตื่นเต้นกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (สุรางค์ จันทน์เอม, 2524)

มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้ เพราะความคาดหวัง ถ้าผิดหวังมนุษย์อาจตัดสินใจทำร้ายตนเองให้ถึงแก่ความตายได้ภายในเสี้ยววินาที ดังนั้น ความหวังและความคาดหวังจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทั้งนี้ เพราะความหวังและความคาดหวัง ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากแรงผลักดันแห่งความต้องการ โดยอาจจะเป็นความต้องการทางสรีรวิทยา เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ การยับถ่ายของเสีย หรือความต้องการทางสังคม เช่น ความต้องการความสนใจ การยอมรับจากผู้อื่น (โสภา ชูพิชัยกุล, 2521) อันนับได้ว่า เป็นลักษณะความต้องการพื้นฐานโดยทั่วไปที่มนุษย์ทุกคนคาดหวังไว้

จากทฤษฎีดังกล่าว จะเห็นว่า ความคาดหวังมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต เพราะ เกิดขึ้นจากการผลักดันจากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งเกิดจากตัวมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคาดหวังในชีวิตของเด็กเร่ร่อน เนื่องจากเด็กเหล่านี้ต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติทั้งในครอบครัวและจากสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะดูว่าเด็กเร่ร่อนเหล่านี้ มีความคิดต่ออนาคตของเขาไว้อย่างไร

ชนิดของความคาดหวัง

ความคาดหวังมีทั้งความคาดหวังในทางบวกและทางลบ ความคาดหวังในระยะสั้น และความคาดหวังในระยะยาว ความหวังหรือความคาดหวังนี้ จะนำไปสู่พฤติกรรมซึ่งแตกต่างกันไป

ความคาดหวังในทางบวกนั้น ไพบูลย์ เทวารักษ์ (2527) ได้กล่าวไว้ว่า " เมื่อคนเราอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องทำบางสิ่งให้สำเร็จ ความหวังเป็นตัวการที่มีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานเป็นการ

ยากที่จะกระตุ้นตนเองให้มีความพยายามและอดทนในการกระทำสิ่งที่ตน เชื่อว่าจะประสบความสำเร็จ

ส่วนความคาดหวังในทางลบนั้น โสริช โปธีก้าว (2527) ได้กล่าวไว้ว่า "ความคาดหวังในทางร้าย" เช่น ถ้าเรายังจนอยู่อย่างนี้ ลูกเราจะเป็นอย่างไรหนอ อีก 10 ปีข้างหน้า ถ้าบ้านเมืองเป็นอย่างนี้ เราคงอยู่ไม่ได้ หรือถ้าพอลายแล้วเราจะอยู่กับใคร... ความคาดหวังในทางร้าย มักทำให้เกิดความกลัว ความวิตกกังวล ซึ่งทำให้ชีวิตขาดความสมดุลได้

ความคาดหวังระยะสั้น เป็นเป้าหมายที่บุคคลตั้งขึ้นไว้ สำหรับอนาคตอันอยู่ไกลข้างหน้า อาจจะเป็นตอนที่มียายุ 25 ปี 30 ปี หรือ 45 ปี ในความหวังระยะสั้นบุคคลจะมองเห็นความจริงจังได้ละเอียดกว่าความหวังในระยะยาว เช่น บุคคลที่หวังจะชนะการแข่งขันฟุตบอลในวันพรุ่งนี้ จะมองเห็นเป้าหมายของตัวเองชัดเจนกว่าการหวังที่จะเป็นนักกีฬาทีมชาติในอนาคต ซึ่งจะต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือต้องฟันฝ่าอุปสรรคมากกว่าที่เป็นอยู่

ถึงแม้ว่าความคาดหวังในระยะยาว จะมีความจริงจังได้น้อยกว่าความคาดหวังในระยะสั้น ผู้วิจัยก็มีความสนใจที่จะศึกษาถึงความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ ครอบครัวและสังคมของเด็กเร่ร่อน จัดได้ว่าเป็นความคาดหวังในระยะยาว เพื่อที่จะประเมินคุณภาพที่จะเป็นไปในอนาคตของเด็กเหล่านี้

ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีความคาดหวังแตกต่างกัน

การตั้งความหวังในอนาคต มีความแตกต่างกันในแง่ของความเข้มข้น ความสอดคล้องกับความเป็นจริง ความคาดหวังในระยะสั้นและความคาดหวังในระยะยาว บางคนตั้งความหวังไว้สูงกว่าความสามารถที่เป็นจริง ในขณะที่บางคนตั้งไว้อย่างพอดี เพรสซี (Pressey, 1957) ได้ศึกษาและพบว่า เด็กบางคนไม่พอใจในการกระทำของตน จนกว่าผลงานไปถึงจุดคุณภาพสูงสุด และปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่เขาทำไม่ได้ดีพอ เด็กบางคนพอใจเพียงแต่พอให้ผ่าน บางคนต้องการอย่างแรงกล้าที่จะต้องได้รับความสำเร็จในอาชีพ แต่บางคนก็พอใจเพียงแค่มองดูความสำเร็จแล้ว

ในบุคคลคนเดียว ความคาดหวังยังมีความแตกต่างกันออกไปตามชนิดของกิจกรรม เป็นต้นว่า ในงานวิชาที่เรียน บางคนพอใจในงานวิชาหนึ่ง แต่ก็ไม่ยอมเรียนในอีกวิชาหนึ่ง ความแตกต่างของความคาดหวังและระดับของความคาดหวัง เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมพอ ๆ กับลักษณะของตัวบุคคล ซึ่งบุคคลจะมีความคาดหวังแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้ คือ

1. อุดมคติทางวัฒนธรรม (Cultural Ideals) วัฒนธรรมต่างกันมีมาตรฐานของความคาดหวังต่อความสำเร็จของสมาชิกต่างกัน มาตรฐานนี้ครอบคลุมถึงระดับของความสำเร็จและทัศนคติต่อความสำเร็จ เมื่อเด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่น จะรับรู้ความคาดหวังของสังคม รู้ว่าสังคมหวังให้เขาเป็นอย่างไร และสมมุติให้เขามีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไร การตั้งความคาดหวังในชีวิตของบุคคล

ในแต่ละสังคม จึงมีความแตกต่างกันไป (Stout, 1967)

2. ประเภทของครอบครัว (Kind of Family) สแปดตี้ (Spady, 1967) ได้ศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มั่นคงไม่ต้องโยกย้ายบ่อย ๆ มีแนวโน้มที่จะมีใจจดจ่อต่อความคาดหวังในอนาคต และตั้งความคาดหวังไว้สูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่ต้องโยกย้ายบ่อย เด็กจะคาดหวังไม่ได้ว่าเวลาข้างหน้าจะเป็นอย่างไร เด็กไม่สามารถวางแผนไว้ได้ เด็กที่อยู่ที่มั่นคงไม่มีการโยกย้าย เด็กจะสามารถวางแผนของตัวเองได้ชัดเจน

โรเซน (Rosen, 1961) ได้ทำการศึกษาเรื่องครอบครัวเช่นกันพบว่า ขนาดของครอบครัวก็มีอิทธิพลต่อการวางเป้าหมายของเด็ก เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีขนาดเล็กมีแนวโน้มจะแสวงหาความสำเร็จมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวขนาดใหญ่ พ่อแม่ที่อยู่ในครอบครัวขนาดเล็กสามารถทุ่มเทเวลาและผลักดันให้เด็กมีความคาดหวัง รวมทั้งสามารถเตรียมลู่วางไว้ให้ลูกได้มากกว่าครอบครัวขนาดใหญ่

ในบ้านที่มีแม่เป็นใหญ่ในครอบครัว วัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะมีระดับของความหวังสูง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่ามีความสัมพันธ์ทางอารมณ์ระหว่างแม่กับลูก โดยเฉพาะกับลูกผู้ชาย (Jacobson, 1971)

3. ฐานะทางครอบครัว (Ordinal Position) ในครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง และครอบครัวที่มีฐานะดี พ่อแม่มักจะให้ความหวังแก่ลูกหัวปี และจะให้โอกาสมากที่สุด ถ้าหากว่าลูกหัวปีเป็นลูกชาย ในครอบครัวที่มีรายได้น้อยจะมีลักษณะกลับกัน พ่อแม่จะทุ่มเทให้กับลูกชายคนสุดท้ายมากกว่าคนที่ ๒ ในขณะที่ที่ ๒ ได้ทำงานกันดีแล้วก็มีความสามารถส่งเสริมน้องคนสุดท้ายได้ แต่ในขณะที่นั้นพ่อแม่ก็มีฐานะดีพอจะให้ความหวังแก่ลูกคนสุดท้ายได้ (Rhine, 1966)

4. วินัย (Discipline) แคมพานเนลโล (Campanello, 1965) ได้รายงานเกี่ยวกับวินัยภายในบ้านว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย จะตั้งความคาดหวังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ในทางตรงกันข้ามที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะตั้งความคาดหวังที่สอดคล้องกับความเป็นจริง

5. ความสำเร็จและความล้มเหลวในอดีต (Past failures and successes) บุคคลที่ประสบความสำเร็จเสมอ ๆ มีแนวโน้มที่จะตั้งความคาดหวังว่าเขาจะได้รับความสำเร็จอีกในอนาคต ในทำนองเดียวกันบุคคลที่พบความผิดหวังซ้ำ ๆ ก็มักจะคิดว่าอนาคตของตนจะพบความล้มเหลวอีก ความคิดเช่นนี้จะมีผลต่อการตั้งความคาดหวังในอนาคตว่าเขาจะตั้งความคาดหวังได้เหมาะสมกับคำกล่าวของ ดีเซคโค (Dececco, 1968) ที่ว่า การที่บุคคลกำหนดความคาดหวังไว้อย่างนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผ่านมา กล่าวคือ ถ้าบุคคลประสบผลสำเร็จในการทำงานนั้นมาก่อน ก็จะทำให้การกำหนดความคาดหวังในการทำงานคราวต่อไปสูงขึ้น และใกล้เคียงกับความสามารถจริงมากขึ้น แต่ใน

ทางตรงข้ามบุคคลที่ประสบความสำเร็จแล้วคิดต่อกันเป็นระยะเวลาาน ก็จะลดระดับความคาดหวังต่ำลงมา เพื่อป้องกันมิให้เกิดความรู้สึกว่าตนไร้ค่า ดังที่ สมพร บัวทอง และคนอื่น ๆ (2511) ได้ชี้ให้เห็นว่า ในกรณีที่เด็กจะประสบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการกระทำสิ่งใดนั้นขึ้นอยู่กับระดับความมุ่งหวังเกี่ยวกับสิ่งนั้น ในทางกลับกันการที่เด็กจะตั้งระดับความมุ่งหวังเกี่ยวกับสิ่งใดไว้อย่างไรก็ขึ้นอยู่กับความสำเร็จ หรือความล้มเหลวที่ตนเองได้รับจากการกระทำสิ่งนั้นมาก่อน

6. **เชาว์ปัญญา (Intelligence)** ถ้ากลุ่มเพื่อนให้ค่านิยมต่อความสำเร็จทางวิชาการสูง จะทำให้สมาชิกตั้งความหวังไว้มากกว่าความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่จะพยายามเอาชนะเพื่อน ๆ ถ้าในระบบโรงเรียนที่มีการแบ่งระดับความสามารถทางสมอง เด็กที่มีปัญญาดีมักจะคาดหวังความสามารถของตัวเองไม่ตรงกับความเป็นจริง และมักจะมี ความคาดหวังต่ำ เด็กที่ฉลาดจะมีความคาดหวังที่มีพื้นฐานมาจากความสนใจ ความสามารถมากกว่าที่จะสนใจในค่านิยมหรือความคิดของเพื่อน ๆ มาประกอบ เด็กที่ไม่ฉลาดมักจะทำตัวเองให้ผูกพันอยู่กับค่านิยมของกลุ่ม (Harrison, 1959)

7. **เพศ (Sex)** จากรายงานของ เบนเนท (Benett, 1959) พบว่า โดยส่วนรวม เด็กชายจะมีความต้องการมากกว่าเด็กหญิง เด็กชายมักจะหวังเกี่ยวกับกีฬา การเรียน เพื่อนต่างเพศ งานอาชีพ เด็กหญิงมักจะมีหวังในการได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ความมีเสน่ห์ เป็นที่น่าพอใจของเพศตรงกันข้าม

ซึ่ง เซเลน (Zelen, 1970) ก็ได้ทำการศึกษาพบว่า ความแตกต่างของเพศในด้านความหวังยังแตกต่างกันอย่างเด่นชัด ในด้านความคาดหวังระยะสั้นกับความคาดหวังระยะยาว เด็กผู้หญิงมีแนวโน้มจะมีความคาดหวังระยะสั้นมากกว่าเด็กชาย แม้ในเรื่องการเรียน เด็กหญิงมักจะวางแผนระยะสั้น เช่น เดือนต่อเดือน

8. **บุคลิกภาพ (Personality)** บุคลิกภาพมีอิทธิพลต่อการตั้งความคาดหวังของเด็ก เด็กที่ป้องกันตนเองด้วยการหาสิ่งทดแทนมักจะปฏิเสธตัวเอง และตั้งความคาดหวังไว้มากกว่าความเป็นจริง ยิ่งไม่พอใจตัวเองมากเท่าไร ก็ยิ่งตั้งความคาดหวังไว้มากและไม่เป็นจริงมากเท่านั้น (Hurlock, 1973) ความมั่นใจในตนเอง เด็กที่มีความมั่นคงทางใจจะตั้งความคาดหวังในอนาคตได้อย่างสมจริง เด็กที่ไม่มั่นใจในตัวเองจะตั้งความคาดหวังไว้มากและไม่สมจริง (Tseng and Cater, 1970)

เด็กที่มีความกังวลใจต่ำมีแนวโน้มที่จะตั้งความคาดหวังไว้มากกว่าเด็กที่มีความกังวลใจสูง และชอบวิพากษ์วิจารณ์ตัวเองในทางที่ไม่ดี ยิ่งวิพากษ์วิจารณ์ต่อการกระทำที่ไม่น่าพอใจของคนทั้งในอดีตและปัจจุบันเสมอ เด็กที่ไม่กังวลใจจะมีความเชื่อมั่นในความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว (Distefano, Pryer and Rice, 1970)

เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์มักจะมีอาการกลัว และมีความกังวลใจในความสำเร็จ มีแนวโน้มที่จะมีระดับของความคาดหวังต่ำ และไม่ตรงกับสภาพความจริง เด็กที่มีการปรับตัวทางอารมณ์ดีจะรักษาความสมดุลของความหวังและความเป็นจริงไว้ได้ (Wilburm, 1971)

9. การใช้กลไกทางจิต (Use of Defence Mechanism) การใช้กลไกทางจิตที่มีผลต่อการตั้งความคาดหวังมากที่สุดคือ การผัดกลางวัน การผัดกลางวันในลักษณะต่าง ๆ กัน ก็มีผลสำคัญ เช่น ผัดอยากเป็นพระ เอกหรือนางเอก เขาก็จะตั้งความคาดหวังไว้ว่า จะต้องประสบความสำเร็จและหลีกเลี่ยงความล้มเหลว ซึ่งอาจเป็นการตั้งความคาดหวังที่ไม่ค่อยอยู่บนรากฐานความเป็นจริง

10. การบอกกล่าวถึงความคาดหวัง (Verbalization of Aspirations) ความคาดหวังที่เล่าออกมามักจะอยู่บนรากฐานของความเป็นจริงมากกว่าการที่เด็กจะเก็บไว้ และคิดหวังอยู่คนเดียว อย่างไรก็ตามความคาดหวังที่เด็กบอกกับเพื่อนสนิทจะเป็นลักษณะความใฝ่ฝันไม่ค่อยใกล้เคียงกับความเป็นจริง เท่ากับที่เขาบอกกับบิดามารดา ครู หรือคนที่ไม่ค่อยคุ้นเคยกัน เมื่อวัยรุ่นได้บอกถึงความคาดหวังของตนให้บุคคลอื่นฟังจะเป็นการทำทนายให้เขาพิสูจน์ตนเอง โดยพยายามทำให้ได้ตามที่พูดไว้ เพราะเขารู้ว่าหลายคนใส่ใจในสิ่งที่เขาพูด เขาไม่ต้องการพบสายตาที่มองดูเขาด้วยความผิดหวัง

11. ฐานะในกลุ่ม (Group Status) กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อเด็กมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับฐานะของเขาในกลุ่ม และความคาดหวังที่กลุ่มมีต่อเขา ถ้าฐานะในกลุ่มของเขามั่นคงและไม่มีความจำเป็นต้องสร้างความประทับใจให้กับสมาชิกในกลุ่ม ระดับความคาดหวังของเขาก็จะใกล้เคียงความเป็นจริง สำหรับเด็กที่ไม่มีบทบาทสำคัญในกลุ่ม จะต้องการเลื่อนขั้นตนเองเข้าสู่ผู้นำในกลุ่ม ทำให้การตั้งความคาดหวังหลาย ๆ อย่างไม่อยู่บนรากฐานของความเป็นจริงในบุคคลที่ชอบแยกตัวเอง ความคาดหวังของกลุ่มจะมีผลต่อเขาเพียงเล็กน้อย

จากปัจจัยต่าง ๆ ข้างต้นที่ทำให้บุคคลมีความคาดหวังแตกต่างกัน ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาตัวปัจจัยในด้านต่าง ๆ ของเด็กเร่ร่อนว่า จะมีผลทำให้ความคาดหวังในชีวิตของพวกเขาแตกต่างกันหรือไม่ จึงได้เลือกศึกษาปัจจัยบางประการของตัวเด็กเร่ร่อน เช่น เพศ, อายุ เป็นต้น มาทำการศึกษาเพื่อจะดูว่าปัจจัยเหล่านี้จะทำให้ความคาดหวังในชีวิตของพวกเขาแตกต่างกันหรือไม่

ความสำคัญของความคาดหวัง

วัลลภ ปิยะมโนธรรม (2526) ได้อธิบายถึงความมุ่งหวังตามทฤษฎีของ แอดเลอร์ และยกตัวอย่างเพิ่มเติมดังนี้ ความคิดมุ่งหวังคือ สิ่งที่ยากจะเป็นในอนาคตของแต่ละคนแตกต่างกันไปนั้น มีอิทธิพลต่อความประพฤติหรือบุคลิกภาพของเขาไม่น้อยไปกว่า "ความจริง" หรือประสบการณ์จากอดีต ตามที่ ฟรอยด์ ได้เน้นถึง เช่น ถ้าเราคิดหวังอยากเป็นหมอในอนาคต เราก็ต้องมุ่งมั่นตั้งใจ

เรียนหนัก ไม่เที่ยวเตร่เสเพล และยังคงทำตนเองให้เป็นที่น่าเคารพนับถือจากคนอื่น ถ้าคิดหวัง
 อยากร่ำรวยก็ต้องมุ่งมั่นฝึกตนเองให้สุขภาพแข็งแรง อดทน ความคิดมุ่งหวังในอนาคตของคนเรา
 จึงมีอิทธิพลสูงในการทำให้เรากระทำสิ่งต่าง ๆ จนเกิดเป็นนิสัยและเป็นบุคลิกภาพในปัจจุบันของเรา
 ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ที่ว่า ความคาดหวังเป็นตัว
 แปรทางจิตวิทยาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ในทำนองเดียวกัน รัสเซลล์
 (Russell, 1956) ได้ให้ความสำคัญของความคาดหวังว่า "ความคาดหวังจัดเป็นทัศนคติอีกรูปแบบ
 หนึ่ง ที่มีผลต่อการคิดของเด็ก"

ในด้านการกระทำผิดของเยาวชน ประเทิน มหาพันธ์ (2521) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์
 ของความมุ่งหวังในชีวิตกับพฤติกรรมของเยาวชนไว้ว่า "ความมุ่งหวังในชีวิตจัดเป็นคุณลักษณะที่มีความ
 สำคัญ ที่ส่งผลถึงแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติของเยาวชน ถ้าหากเยาวชนมีความมุ่งหวังในชีวิตสูง
 เยาวชนย่อมต้องหลีกเลี่ยงการกระทำความชั่ว ความผิด" นั่นคือ ความคาดหวังของมนุษย์มีความสำคัญ
 อย่างมากต่อพฤติกรรมของมนุษย์ อันจะเป็นแนวทางในการศึกษา และทำนายพฤติกรรมของบุคคล

พลังของความคาดหวัง

พลังหรือความรุนแรงของความคาดหวังจะเป็นอย่างไร มีกำลังสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับว่า
 เป้าหมายที่ต้องการอยู่ใกล้หรือไกลจากตัวมากน้อยเพียงใด หรือ เป้าหมายนั้นมีความสำคัญต่อเขาใน
 ลักษณะใด ความสำคัญของความคาดหวังขึ้นอยู่กับเป้าหมายนั้น ได้มายากลำบากขนาดไหน ถ้าสิ่งที่
 ต้องการ เป็นสิ่งที่ได้มาอย่างยากลำบาก ต้องต่อสู้มากก็จะทำให้เกิดพลังความหวังสูงขึ้น แต่ถ้าเป้าหมาย
 สูงสุดเกินความสามารถอาจทำให้เกิดความท้อใจได้เหมือนกัน (ลิขิต กาญจนภรณ์ และคณะ, 2521)

องค์ประกอบของความคาดหวัง

ตามความคิดเห็นของ เลอวิน (ประยูทธ วัชรศิษย์, 2515 อ้างจาก Lewin. nd)
 กล่าวว่า องค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานในการสร้างระดับความมุ่งหวัง ได้แก่ มาตรฐานของสังคม แรง
 ผลักดัน ความขัดแย้ง การตัดสินใจ ลักษณะของพฤติกรรม ค่านิยม ความสำเร็จ และความล้มเหลว

ในทำนองเดียวกัน ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ได้กล่าวไว้ว่า ความคาดหวัง
 จะมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการแสดงพฤติกรรมจริงของบุคคล ความเชื่อและความรู้สึกนึกคิดต่อ
 ตัวเองและสิ่งแวดล้อม มีส่วนทำให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือการปรับระดับความคาดหวังได้ในสภาพของ
 ความเป็นจริง ค่านิยม และความคาดหวังของบุคคล และสภาพการณ์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมย่อม
 มีผลต่อกันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ถึงจะมีข้อมูลว่า บุคคลนั้นมีความปรารถนามุ่งหวังอะไร ระดับใด แต่
 เวลาปฏิบัติจริง เขาอาจมิได้แสดงออก หรือกระทำตามความนิยมของเขาได้เต็มที่ เพราะมีตัวแปร

ด้านสภาพแวดล้อม (Situational Variable) เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เช่น ความเป็นไปได้ในชีวิตจริง ในเรื่องอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่อการกระทำของเรานั้น ปรีชา ธรรมมา (2516) ได้กล่าวว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่เรากระทำในชีวิตประจำวัน เป็นการปฏิบัติตามอันดับของบทบาทต่าง ๆ ซึ่งบุคคลได้เรียนรู้และตามที่บุคคลอื่นมุ่งหวังให้กระทำที่แท้จริง พฤติกรรมทางสังคมมิได้พัฒนาจากการตอบสนองต่อบุคคลอื่นเท่านั้น แต่เป็นผลมาจากการปะทะสังสรรค์ทางสังคม เรามักจะคาดไว้ล่วงหน้าว่า คนอื่นจะแสดงอาการตอบสนองต่อเราอย่างไร แล้วเราก็รับพฤติกรรมนั้นไว้เป็นแนวปฏิบัติในครั้งต่อไป ดังนั้น การกำหนดพฤติกรรมและความคาดหวังของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผ่านมา

พัฒนาการของความคาดหวัง

ก่อนที่เด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่น เด็กได้พัฒนาระดับของความหวังขึ้นมาก่อนแล้ว โดยมักจะคิดว่า เขาควรจะเป็นอย่างไรในอนาคต หรือเมื่อเป็นผู้ใหญ่ วัยรุ่น เรียนรู้ที่จะคาดหวังในลักษณะที่เป็นตัวของตัวเอง มักจะมีจินตนาการอย่างเลิกลอย ซึ่งจินตนาการเช่นนี้จะอยู่ในลักษณะที่สอดคล้องกับความเป็นจริงก็ได้ เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1974) ได้อธิบายถึงแนวโน้มทางการเกิดความคาดหวังไว้ว่า ความคิดหวังจะเกิดได้จาก

1. การฝึกฝนในวัยต้น (Early Training) ก่อนย่างเข้าสู่วัยรุ่น เด็กได้รับการฝึกฝนจากพ่อแม่ให้เป็นผู้ที่ได้รับความสำเร็จในตัวเองหรือไม่ พ่อแม่มักจะตั้งความหวังไว้ และหวังว่าลูกควรจะทำให้ได้มากน้อยขนาดไหน แล้วก็สอนลูกให้ลองทำดู การฝึกเช่นนี้ ได้รับแรงเสริมด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ จนกว่าเด็กจะมีความเข้าใจว่าเขาควรจะทำอะไรจึงจะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง พ่อแม่มีส่วนร่วมในการฝึกให้ลูกได้รับความสำเร็จ แต่อาจจะมียุทธวิธีการฝึกแตกต่างกัน การฝึกของแม่มักจะเกี่ยวกับอารมณ์ และมักให้กำลังใจแก่ลูกมากกว่าการฝึกของพ่อ (Campanello, 1965)

2. ความทะเยอทะยานของพ่อแม่ (Parental Ambitions) พ่อแม่มักจะใฝ่ฝันหรือหวังให้ลูกเป็นอะไร ๆ ตั้งแต่เด็กยังไม่คลอด สิ่งที่พ่อแม่หวังให้ลูกจะเป็นอย่างไรจะเป็นแบบที่หล่อหลอมความหวังของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กตลอดชีวิต พ่อแม่บางคนมักจะตัดสินใจไว้เลยว่า ลูกควรจะทำอะไร การประกอบอาชีพอะไร ควรเรียนได้ดีขนาดไหน ควรมีสถานภาพทางสังคมระดับใด และควรมีกิจกรรมอะไรมาช่วยส่งเสริมความสามารถของลูก การที่พ่อแม่บางคนมีความทะเยอทะยานอยากให้ลูกเป็นอะไร ๆ นั้น เป็นการตั้งความหวังจากตัวพ่อแม่เอง และทำไปโดยไม่พิจารณาถึงขีดความสามารถของลูกว่า เขามีความสามารถพอที่จะทำได้หรือไม่ การ์สัน (Garison, 1966) ได้ทำการศึกษา และรายงานไว้ว่า พ่อแม่มักจะหวังให้ลูกมีในสิ่งที่ตนเองไม่เคยมีมาก่อน เช่น เงิน รถยนต์ เพื่อน การศึกษาที่ดี หรือกิจกรรมที่จะทำให้มีชื่อเสียง ความหวังของพ่อแม่บางคนมาจากการแข่งขันกับพ่อแม่คนอื่น ๆ พ่อแม่อยากให้ลูกของตนดีกว่าลูกคนอื่น นอกจากนั้นความหวังของพ่อแม่ที่มีต่อลูกยังอาจ

มาจากประสบการณ์ส่วนตัว การมองเห็นคุณค่าหรือการได้รับผลตอบแทนในอาชีพที่ตีมีผลทำให้พ่อแม่อยากให้ลูกประกอบอาชีพนั้น ๆ

3. ความคาดหวังจากบุคคลภายนอก (Expectation of Significant Outsiders) ความคาดหวังของเด็กจะได้รับอิทธิพลจากบุคคลที่เด็กคิดว่าสำคัญอื่น ๆ เช่น ครู เพื่อน เช่น ถ้าเพื่อนหวังให้เขาเป็นนักกีฬาที่นำชื่อเสียงมาให้โรงเรียน เขาก็มีความหวังเกี่ยวกับกีฬามากกว่าอย่างอื่น วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการทำอะไรตามที่เพื่อน ๆ ยอมรับ ยิ่งเพื่อน ๆ มีความหวังมากเพียงไร เขาจะยิ่งตั้งความหวังไว้สูงขึ้นเพียงนั้น (Hurlock, 1973)

ครูมีบทบาทต่อการคาดหวังของเด็กอยู่มากเช่นเดียวกัน ถ้าครูมีความคาดหวังให้นักเรียนประสบความสำเร็จ นักเรียนก็มักจะเรียนรู้ได้ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า นักเรียนมีความเคารพนับถือ และยอมรับครูมากน้อยเพียงไร ครูที่สนิทสนมและเป็นที่รักใคร่ของนักเรียนก็เป็นแบบอย่างที่นักเรียนจะมีความคาดหวังตามครูได้มาก

4. การแข่งขันกับเพื่อน (Competition with others) ความคาดหวังบางอย่างมีพื้นฐานมาจากการอยากนำหน้าคนอื่น หรืออยากชนะ วัยรุ่นจึงมักจะเปรียบเทียบตัวเองกับเพื่อน ๆ ทั้งในระดับเดียวกัน และระดับที่สูงหรือต่ำกว่าตน แต่โดยทั่วไปแล้ว วัยรุ่นมักจะเปรียบเทียบในกลุ่มที่มีความสามารถทัดเทียมกัน และมักเปรียบเทียบความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่งเฉพาะ เช่น เปรียบเทียบความสามารถทางการเรียน ความสามารถในการแสดงออก นิสัยการชอบเปรียบเทียบมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจความมุ่งหวังของวัยรุ่น (Newcomb, 1965)

5. วัฒนธรรมจารีตประเพณี (Cultural Traditions) ในสังคมที่มีแนวความคิดแบบประชาธิปไตย จะมีความเชื่อว่า เด็กมีศักยภาพในการคิดและการกระทำ เด็กสามารถทำในสิ่งสูงสุดที่เขาต้องการได้ ถ้าเพียงแต่เขาใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วอย่างเต็มที่ แนวความคิดเช่นนี้ในสังคมอเมริกันมากกว่าสังคมอื่น ๆ ที่ยังคงจำกัดขอบเขตว่า เด็กสามารถคิดและทำอะไรได้บ้าง ซึ่งทำให้เด็กไม่สามารถแสดงออกในสิ่งที่เด็กต้องการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ได้ นับเป็นการสกัดกั้นความสามารถทางการเรียน ความชำนาญทางศิลปะของเด็ก การจำกัดสิทธิ์ทางสังคมนั้น อาจพบได้เนื่องจากอคติ โดยเฉพาะกับผู้หญิงชนกลุ่มน้อย และผู้ที่มีศาสนาต่างกับบุคคลอื่น

เด็กวัยรุ่นที่มีความเชื่อว่า เขาได้รับความเสมอภาค และมีโอกาสทัดเทียมกับบุคคลอื่น ๆ มักจะตั้งความหวังไว้สอดคล้องกับความสามารถของตนเอง แต่ถ้าเด็กไม่มีความมั่นใจถูกสกัดกั้นในการดำเนินชีวิต ระดับความมุ่งหวังของเขาก็จะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

6. สื่อมวลชน สื่อสารมวลชนเป็นสิ่งที่มียุทธิพลต่อความคาดหวังของวัยรุ่น เด็ก ๆ ได้รับความรู้ จากวิทยุ ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ บางทีในตำราเรียนก็ยิ่งทำให้เด็กมีความหวังอยากเป็นอย่างนั้นอยากเป็นอย่างนี้ นอกจากนั้นตั้งแต่เด็กจนถึงวัยรุ่น ก็จะมีการรับเอาแบบอย่างของบุคคลใน

อุดมคติ บุคคลที่วัยรุ่นจะเอาอย่างมากที่สุด คือ บุคคลที่อยู่ใกล้เคียงกับอุดมคติของตน ซึ่งมักจะเป็น พระเอกหรือนางเอก นอกจากนี้วัยรุ่นยังเคยชินกับนวนิยายประเภทที่จบลงด้วยความสุข พระเอกนางเอกไปถึงเป้าหมายของตัวเองได้สำเร็จ แม้ว่าจะต้องพบกับอุปสรรคมากมาย สเตรง (Strang, 1957) ได้ศึกษาอิทธิพลของสื่อสารมวลชนต่อการตั้งความคาดหวังในอนาคตของวัยรุ่น พบว่า สื่อสารมวลชนมีอิทธิพลต่อความคาดหวังระยะยาวมากกว่าความคาดหวังระยะสั้น

7. ประสบการณ์ในอดีตความหวังที่ไม่เป็นจริงของวัยรุ่น สืบเนื่องมาจากการที่เขามีความจำกัดในประสบการณ์ ทำให้เขาไม่สามารถประเมินความสามารถที่แท้จริงของเขาได้อย่างถูกต้องในความคาดหวังเกี่ยวกับอาชีพ วัยรุ่นที่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้ว หรือมีความรู้ในอาชีพนั้นเป็นอย่างดี จะมองเห็นความจริงเกี่ยวกับอาชีพได้อย่างถูกต้องมากกว่าวัยรุ่นที่ไม่มีประสบการณ์ หรือไม่มีความรู้

นอกจากนั้นประสบการณ์ยังเป็นสิ่งตัดสินความคาดหวังของวัยรุ่นว่าจะได้รับความสำเร็จมากน้อยขนาดไหน จะคิดถึงความสำเร็จหรือหลีกเลี่ยงความล้มเหลวขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีต หลังจากพบกับความล้มเหลว วัยรุ่นก็จะมีหวังที่จะไม่ให้ผิดพลาดอีก เช่น ไม่ใช้หวังว่าจะสอบได้ที่ 1 แต่หวังว่าเพียงสอบผ่านก็พอแล้ว

8. ความสนใจและค่านิยม ความสนใจมีอิทธิพลเหนือความคาดหวังของวัยรุ่นอยู่ 2 ประการ คือ

8.1 ความสนใจเป็นสิ่งตัดสินว่า ความหวังนั้นพัฒนาขึ้นอย่างไร

8.2 ความสนใจเป็นสิ่งบอกถึงระดับความคาดหวัง

ความสนใจและความสามารถมักมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ความสนใจมีความเข้มข้มกว่าสามารถ และถ้าหากว่า ในสังคมนั้นมีค่านิยมหรือให้ความสำคัญต่อสิ่งที่เขาให้ความสนใจมากพอ ความหวังก็จะสูงขึ้น ในขณะที่ความสนใจจะอ่อนลง ถ้าสังคมไม่ยอมรับในสิ่งที่เขาสนใจ (Tapingkae, Amnuay and Julian Wohl, 1972)

เมื่อบุคคลตั้งความคาดหวังแล้ว บางคนก็พบความสำเร็จ แต่บางคนพบความล้มเหลว ผลของการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในความคาดหวัง เฮอร์ล็อก ได้กล่าวไว้ว่า (Hurlock, 1974) ความคาดหวังเกี่ยวกับตนเองที่ไม่เป็นจริงจะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ตามที่เป็นจริงกับการรับรู้เกี่ยวกับตนเองตามอุดมคติ เป็นผลให้เกิดการไม่ยอมรับตนเอง ซึ่งสามารถเกิดได้ ในทุกอายุ แต่จะเกิดมากที่สุดในช่วงวัยรุ่นตอนต้น เช่น นักเรียนที่เข้าเรียนในวิทยาลัยด้วยความคาดหวังที่สูงส่ง แต่ต้องพบกับการแข่งขันทำให้เขาพบว่าความคาดหวังของเขาไม่เป็นจริง และในตนเองเดียวกัน สเตรงค์ (ราศรี เทพหัสดิน 2515, อ้างอิงมาจาก Strang, 1954) ได้กล่าวถึงกลุ่มที่ประสบความล้มเหลวในการตั้งความหวังไว้ว่า กลุ่มอายุที่ประสบความผิดหวังอันเนื่องมาจากการตั้งระดับความ

ทะเลทรายไม่ตรงกับความเป็นจริงคือ กลุ่มระดับวัยรุ่น และ เซอล็อกค์ ยังได้กล่าวไว้อีกว่า (Hurlock, 1974) บุคคลจะเริ่มตั้งความหวังตามความเป็นจริง และเป็นไปได้มากขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น และมีประสบการณ์มากขึ้น เขาจะพบตัวเขาเองซึ่งเป็นการปิดช่องว่างระหว่างความคิดที่เขาอยากจะเป็นและควรจะเป็น เมื่อเขาคิดได้เช่นนี้แล้ว เขาจะยอมรับตัวเองมากขึ้นและมีความสุขได้

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความคาดหวังเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ความคาดหวังในทางดีจะเป็นตัวกระตุ้น เป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้อง แต่ความคาดหวังในทางร้ายจะทำให้เกิดความวิตกกังวล ความคาดหวังที่ไม่เป็นจริงหรือ เป็นไปไม่ได้จะทำให้บุคคลเกิดการไม่ยอมรับตนเองและรู้สึกว่าคุณค่า การที่บุคคลใดจะตั้งความคาดหวังไว้อย่างไรย่อมขึ้นกับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมของเขาและความคาดหวังยังเป็นแนวทางในการทำนายพฤติกรรมของบุคคลได้อีกด้วย

เอกสารเกี่ยวกับความคาดหวังทางการศึกษา

ในเรื่องความคาดหวังทางการศึกษา หรือความมุ่งหมายทางการศึกษานี้ พิสิทธิ์ สารวิจิตร (2528) ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของการศึกษา คือ ทิศทาง ความคาดหวัง อุดมคติหรือความเชื่อที่เห็นว่าถูกต้องดีงามและพึงประสงค์ของการศึกษา ความมุ่งหมายของการศึกษามีหลายระดับ เช่น ระดับ อุดมคติ ระดับนโยบายของรัฐ ระดับหลักสูตรระดับบทเรียน และระดับพฤติกรรม ทุกระดับต้องสัมพันธ์กัน ในที่นี้จะขอกล่าวถึงแต่เพียงความมุ่งหมายของการศึกษาในระดับอุดมคติ

ความมุ่งหมายของการศึกษาในระดับอุดมคติ

ในระดับอุดมคติความมุ่งหมายของการศึกษาเป็นความมุ่งหมายระยะยาวและเป็นความมุ่งหมายกว้าง ๆ ไม่สามารถจะมองเห็นผลได้ในช่วงเวลาสั้น ๆ ความมุ่งหมายในระดับนี้มุ่งให้ผู้ได้รับการศึกษาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ มีความรอบรู้ มีศีลธรรม สามารถพึ่งตนเองได้ เลี้ยงตนเองได้ รับผิดชอบต่ออาชีพและสังคมและมีความพึงพอใจในชีวิตและการงาน

การพิจารณาความมุ่งหมายในระดับอุดมคติอาจจะพิจารณาได้ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ ความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของชีวิต ความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของสังคมและสมาชิกของสังคม และความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของชีวิต

มนุษย์มีความคิด การรักชีวิตของตนเองย่อมมีความลึกซึ้ง และกว้างขวางกว่าสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ มนุษย์จะกระทำกิจกรรมทุกอย่าง เพื่อดำรงชีวิตของตน และมนุษย์ด้วยกันให้อยู่รอดปลอดภัยนานที่สุดเท่าที่

จะทำได้ การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่จัดขึ้นเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของชีวิตยิ่งมนุษย์มีวิวัฒนาการสูงขึ้นมากเท่าใด การศึกษาเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของชีวิตมนุษย์ย่อมจะมีความละเอียดถี่ถ้วน สลับซับซ้อนและกว้างขวาง ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเพียงนั้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าของสังคมและสมาชิก

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือ รวมกันอยู่เป็นหมู่เหล่า เป็นชุมชน เป็นบ้านเมือง เป็นประเทศ การเป็นสมาชิกของสังคมย่อมจำเป็นที่จะต้องรู้ ต้องเข้าใจ ต้องปฏิบัติหลายสิ่งหลายอย่างที่สังคมกำหนดหรือเห็นว่าถูกต้องดีงาม เพื่อความสุข ความสงบและความเจริญก้าวหน้าของสังคม การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ของสังคม และสมาชิกของสังคมย่อมมีขนาด ลักษณะ เนื้อหา วิธีการและขั้นตอนแตกต่างกันไปตามขนาด ลักษณะและสภาพของสังคมนั้น ๆ

ความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่น ๆ เพราะมนุษย์สามารถสร้างเครื่องมือและหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิตและสังคมของตน นั่นคือ มนุษย์มีอารยธรรม วัฒนธรรมและคุณธรรม สิ่งที่จะนำมนุษย์ที่เกิดใหม่ให้มีความ เป็นอยู่แตกต่างจากสัตว์เดรัจฉานและพัฒนาไปสู่ความมีอารยธรรม วัฒนธรรมและคุณธรรม ก็คือ การศึกษา เมื่อปราศจากการศึกษามนุษย์ก็จะมีสภาพเหมือนสัตว์อื่น ๆ ทั่วไป ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นหนทางนำไปสู่ความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มนุษย์ที่สมบูรณ์ย่อมมีการพัฒนาทุกด้าน

การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญ ความดี ความงาม และความถูกต้องมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม นั่นคือ การศึกษาเป็นกิจกรรมการพัฒนา พัฒนาทั้งความคิด ความรู้ ความชำนาญ อารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ ให้มีคุณภาพสูงขึ้น ดังที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการศึกษาคือ ความเจริญงอกงาม

เอกสารเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ

ในสังคมปัจจุบันนี้ เป็นที่ยอมรับว่าบุคคลทุกคนควรจะทำงาน หรือประกอบอาชีพใด อาชีพหนึ่งตามแนวของความสามารถ ความถนัด และความสนใจ การทำงานดังกล่าวไม่ได้หมายความว่า จะได้รับผลตอบแทนซึ่งเป็นเงินเดือนอันเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตที่สำคัญเท่านั้น แต่การทำงานยังสามารถให้ผลตอบแทนทางด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาที่สำคัญอีกด้วย ถ้าจะกล่าวให้สั้น ๆ และง่าย ๆ อาจจะสรุปได้ว่า การทำงานของมนุษย์สามารถที่จะสนองความต้องการทางด้านจิตใจ (Psychological Need) ของบุคคลได้ด้วย เช่น ได้รับการยกย่องว่า เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการทำงานสูง มีโอกาสเป็นผู้บังคับบัญชาในสายงาน ได้รับเกียรติจากสังคมว่าเป็นนักวิชาการที่เสียสละ ได้มีเพื่อนฝูงที่ถุกอิจฉาเสีย เหล่านี้เป็นต้น ดังนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าการทำงาน หรือการประกอบอาชีพนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน

ได้มีผู้กล่าวถึงทฤษฎีการเลือกอาชีพไว้หลายทฤษฎี แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงทฤษฎีการเลือกอาชีพของ กีนส์ เบอร์ก พอสั่งเขปดังนี้

ตามที่ คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2521) ได้กล่าวไว้ในหนังสือบริการสนเทศว่า คณะที่ทำการศึกษได้สรุปผลของการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ โดยพบว่า มีองค์ประกอบสี่ประการ คือ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริง ขบวนการทางการศึกษา องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ และค่านิยมส่วนบุคคล

ในเรื่ององค์ประกอบที่เป็นจริงนั้น ผู้ทำการศึกษหมายถึง การตอบสนองของบุคคลต่อแรงกดดันทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของเขา

สำหรับขบวนการทางการศึกษานั้น ได้รับการอธิบายว่า คุณภาพของการศึกษาและปริมาณของการศึกษา ย่อมจะมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการไปกำหนดขอบเขตของอาชีพหรือการเปิดโอกาสให้มีการเลือกอาชีพมากขึ้นก็ตาม

ในด้านองค์ประกอบทางด้านอารมณ์นั้น มีความหมายว่า เป็นคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของบุคคล อันมีผลต่อการเลือกอาชีพ

องค์ประกอบด้านค่านิยมส่วนบุคคล เป็นที่ยอมรับว่า เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อธรรมชาติของการเลือกอาชีพของบุคคล

ในลักษณะเช่นเดียวกัน กีนส์ เบอร์ก ก็ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิด เรื่องขั้นตอนของชีวิต (Life-Stages) ของ บูเลอร์ (Buehler) ในความคิดดังกล่าว ได้อธิบายถึงขบวนการในการเลือกอาชีพของมนุษย์ ซึ่งครอบคลุมระยะต่าง ๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ระยะการเพ้อฝัน (The Fantasy Period) บุคคลที่จะอยู่ในระยะนี้คือ วัยเด็กตอนต้น ซึ่งเป็นวัยก่อนที่จะมีการพิจารณาการเลือกอาชีพอย่างละเอียดถี่ถ้วน จะเห็นได้ว่า การเลือกอาชีพของเด็กในระยะนี้ จึงขาดรากฐานของความเป็นจริง และขาดเหตุผลที่สมควร แต่อย่างไรก็ตามการเลือกในระยะนี้จะ เป็นการสะท้อนให้เห็นการเลือกอาชีพตามอุดมคติ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมของเขาเอง

2. ระยะการทดลอง (The Tentative Period) ในระยะนี้เด็กจะเริ่มมีความรู้สึกและการยอมรับว่าเขาสนใจในกิจกรรมบางอย่าง ชอบที่จะทำกิจกรรมบางประเภท หลังจากนั้นเขาอาจจะพบว่าในกิจกรรมที่เขาสนใจและชอบทำนั้นมีกิจกรรมบางอย่างที่เขาทำได้ดีกว่ากิจกรรมอื่น ๆ นอกจากจะพิจารณาตัวเองแล้ว บุคคลยังมีการเปรียบเทียบความสามารถของเขากับเพื่อน ๆ ด้วย บางครั้งเขาเองและเพื่อนบางคน จะเกิดความรู้สึกร่วมกันว่าได้รับประโยชน์จากการร่วมกิจกรรมบางอย่างมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ในที่สุดเขาจะเริ่มจัดระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ ความสามารถทางอาชีพ และคุณค่าของอาชีพให้มีความเหมาะสมกับตนเอง

3. ระยะของความ เป็นจริง (The Realistic Period) ในระยะนี้จะเป็นระยะที่รวมเอาขั้นตอนย่อย ๆ หลายขั้นตอน คือ ขั้นการสำรวจ ขั้นการก่อรูปร่าง และขั้นการบ่งเฉพาะในขั้นของการสำรวจนั้น จะเป็นระยะที่นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะสร้างความสมบูรณ์ให้กับ การเลือกอาชีพของตน ถ้าพิจารณาในแง่อายุบุคคลที่อยู่ในระยะนี้กำลังเรียนอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย และบุคคลเหล่านี้จะมีการประเมินประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพในลักษณะที่เป็นจริง เมื่อเด็กได้มีประสบการณ์ และมีการประเมินผล คาดว่า ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวแล้ว จะทำให้บุคคลตกอยู่ในระยะของการก่อ เป็นรูปร่างในด้านอาชีพที่ชัดเจน นอกจากนี้แล้ว บุคคลจะเริ่มมีการให้ความสนใจกับตำแหน่งต่าง ๆ ในอาชีพบางตำแหน่ง เหตุการณ์นี้จะแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นอยู่ในขั้นของการบ่งเฉพาะในเรื่องอาชีพ

กระบวนการตั้งแต่ระยะเพื่อฝัน จนกระทั่งถึงระยะของการบ่งเฉพาะในเรื่องอาชีพเป็นระยะที่บุคคลมีอายุระหว่าง 10 ขวบ ถึง 15 ขวบ ตลอดระยะเวลาในกระบวนการ จะเป็นการประณีตประนอมระหว่างความต้องการของบุคคลและโอกาสต่าง ๆ ทางด้านอาชีพ กระบวนการนี้จะไม่สลับกัน แต่จะแบ่งระยะกันอย่างชัดเจน ระยะการเพื่อฝันอาจจะยืดเวลาไปถึงอายุประมาณ 10 หรือ 12 ขวบ สำหรับระยะที่เป็นจริงจะเริ่มเมื่อบุคคลเริ่มย่างเข้า 17 หรือ 18 ปี ระยะการก่อรูปร่างทางอาชีพจะเริ่มเมื่อบุคคลมีอายุ 19 ถึง 21 ปี จะมีบางคนซึ่งเข้าสู่การพัฒนาการช้าเกินไปในขั้นการก่อรูปร่าง บุคคลเหล่านี้จะรู้สึกผิดหวัง บางคนไม่เคยมีพัฒนาการขั้นของการก่อ เป็นรูปร่างเลย สำหรับความก้าวหน้าของบุคคลนั้นจะมีผลมาจากองค์ประกอบทางด้านสรีระวิทยา จิตวิทยาและสิ่งแวดล้อม

การเลือกอาชีพนับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกคน โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งกำลังจะเป็นกำลังของชาติ การศึกษาความคาดหวังในชีวิตด้านการประกอบอาชีพ จะเป็นแนวทางในการตอบสนองความต้องการความคาดหวังในการประกอบอาชีพของเยาวชนให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อทำให้เด็กเร่ร่อน ซึ่งถือว่าเป็นเด็กด้อยโอกาสได้พิจารณาและพัฒนาความต้องการอย่างเหมาะสม เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้มีโอกาสทางสังคมที่ดีขึ้น

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ด้วยปรากฏว่ายังไม่มีผู้ใดศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังในชีวิตของเด็กเร่ร่อนมาก่อน แต่ก็มีผลการวิจัยในกลุ่ม เด็กปกติและกลุ่มเด็กอื่น ๆ ที่สามารถนำมากล่าว เพื่อ เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ประเด็นที่เกี่ยวกับองค์ประกอบทางสถานภาพส่วนบุคคล เช่น สถานภาพทางการศึกษา เพศ อายุ นั้น ประเทิน มหาพันธ์ (2521) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษา และการกระทำผิดของเยาวชน โดยเปรียบเทียบระหว่างเยาวชนที่ทำผิดกฎหมาย และไม่ทำผิดกฎหมายในหลาย ๆ ด้าน โดยมีความมุ่งหวังเป็นตัวแปรต้นตัวหนึ่ง และได้ให้ความหมายของความมุ่งหวังทางการศึกษาไว้ว่า ความมุ่งหวัง

ทางการศึกษา หมายถึง ทัศนคติหรือความมุ่งมั่นทางการศึกษาที่เยาวชนเคยมุ่งหวังที่จะบรรลุ และกล่าวว่าความมุ่งมั่นทางการศึกษาเป็น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง เป็นต้นว่า ความสำเร็จ ความล้มเหลวในโรงเรียนทัศนคติต่อโรงเรียน ความรู้สึกต่อตนเอง ตลอดจนความมุ่งมั่นในชีวิตจากผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเรื่องความมุ่งมั่นทางการศึกษาระหว่างเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมาย กลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงกับกลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำ ผลปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยเรื่องความมุ่งมั่นทางการศึกษาของเยาวชนทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ เยาวชนที่มีการศึกษาสูง จะมีความมุ่งมั่นทางการศึกษาต่างจากเยาวชนที่มีระดับการศึกษาต่ำ ในทำนองเดียวกัน จวี จ้อยสำเนา (2520) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของความพร้อมทางด้านการศึกษา สังคม และส่วนตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2519 จำนวน 1,126 คน โดยใช้แบบสอบถามวัดความพร้อมทางด้านการศึกษา สังคมและส่วนตัว เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลซึ่งปรากฏผลดังนี้

1. นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีความพร้อมทางด้านการศึกษาและด้านสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ

2. นักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับชั้นต่างกัน มีความพร้อมทางด้านการศึกษา และด้านสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ แต่มีความพร้อมด้านส่วนตัวไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม จากการพิจารณาความพร้อมโดยรวมทั้ง 3 ด้าน ปรากฏว่า นักเรียนทั้ง 3 ระดับชั้น มีความพร้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ในปีพุทธศักราช 2531 นิยดา ภู่อุสาสิน (2531) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคาดหวังของเด็กวัดสระแก้วกับเด็กในครอบครัวปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนบางเสด็จวิทยาเขต จำนวน 327 คน ผลการศึกษาข้อหนึ่ง พบว่า เด็กชายกับเด็กหญิงที่อยู่ในวัดสระแก้วมีความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีความคาดหวังในชีวิตด้านการประกอบอาชีพและการพึ่งผู้อื่นไม่แตกต่างกัน

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาตัวแปรเกี่ยวกับเพศนั้น แครนดัลล์ (Crandall 1969, cited by Maccoby & Jacklin 1974) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศเกี่ยวกับความสามารถของตน โดยแบ่งการทดลองเป็นสองส่วน การทดลองแรกมีกลุ่มตัวอย่าง 41 คน อายุ 7-12 ปี จะต้องทำงาน 6 ชนิด ซึ่งได้แก่ 1. การประมาทจำนวนสิ่งของ 2. การหาความสัมพันธ์เชิงตรรกะ 3. การต่อภาพ 4. จำนวนและตัวเลข 5. การใช้ความจำ 6. เขาวงกต ก่อนทำงานกลุ่มตัวอย่างจะคาดคะเนว่า ตนสามารถทำงานแต่ละชนิดได้ถึงระดับความยากใด ผลปรากฏว่า เด็กชายมีความคาดหวังความสามารถของตนสูงกว่าเด็กหญิง การทดลองที่สอง กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษา 380 คน

ให้กลุ่มตัวอย่าง เรียนวิชาที่ตนลงทะ เบียนเรียน และคะแนนที่ตนคาดว่าจะทำได้ในการเรียนวิชาต่าง ๆ ปรากฏว่า นักศึกษาทั้งชายและหญิงทำคะแนนวิชาที่ตนลงทะ เบียนได้ไม่แตกต่างกัน แต่นักศึกษาชายคาดหวังคะแนนที่ได้สูงกว่านักศึกษาหญิง การทดลองทั้งสองนี้ แสดงให้เห็นว่า เพศชายมีความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนสูงกว่าหญิง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังทางการศึกษาของวัยรุ่นกับองค์ประกอบในด้านเชื้อชาติและเพศของ อิงลิช (English, 1971) ซึ่งพบว่า เพศเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับระดับความคาดหวังทางการศึกษา เพศชายมีความคาดหวังทางการศึกษาสูงกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ยังพบว่า ความคาดหวังทางการศึกษาของนักเรียนหญิงผิวดำ จะสูงกว่านักเรียนผิวขาวทั้งสองเพศ ขณะที่นักเรียนชายผิวดำมีระดับความคาดหวังทางการศึกษาสูงกว่าทุกกลุ่ม

นอกจากที่กล่าวมา ยังมีงานวิจัยที่ค้นพบว่า องค์ประกอบด้านสถานภาพส่วนบุคคล ไม่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังในชีวิต ได้แก่ งานวิจัยของ พรามาศ นนทยาธร (2520) ซึ่งศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนด้านสถานภาพส่วนตัว และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวและต้องการหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบด้านสถานภาพส่วนตัว สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม องค์ประกอบทางจิตวิทยา และองค์ประกอบอื่น ๆ กับความคาดหวังทางการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2519 โรงเรียนมัธยมแบบประสมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 โรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 681 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า สถานภาพส่วนตัว ได้แก่ โรงเรียน เพศ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ไม่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังทางการศึกษาต่อของนักเรียน ตรงกับงานของ ลิขิต กาญจนารักษ์ และคณะ (2521) ซึ่งวิจัยเรื่องจุดมุ่งหมายในอนาคตของเยาวชนไทย ใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 4,487 คน ในช่วงอายุ 13-15 ปี และ 16-18 ปี จาก 7 จังหวัดของเขตการศึกษา 1 โดยให้นักเรียนบรรยายถึงจุดมุ่งหมายในอนาคตของตน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า มีเยาวชนประมาณ ร้อยละ 50 สามารถคิดได้ถึงจุดมุ่งหวังในอนาคต โดยไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศ ระหว่างช่วงอายุ หรือระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ สไตเป็ค และ ฮอฟแมน (Stipek & Hoffman 1980) ซึ่งต้องการศึกษาว่า เด็กที่มีประวัติผลการเรียนอยู่ในระดับต่ำมีความคาดหวังความสำเร็จในการทำงานต่ำกว่าเด็กที่มีประวัติผลการเรียนอยู่ในระดับสูงหรือไม่ และต้องการศึกษาว่า เด็กหญิงมีความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนต่ำกว่าชายหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 3 จำนวน 120 คน แบ่งเป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ การแบ่งระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนได้ดี และเด็กรับรู้ความสามารถของตนจากการที่ครูแจ้งผลการทำงานให้ทราบ วิธีการทดลองเด็กจะได้สร้างคำจากอักษรที่กำหนดให้ทั้งหมด 10 ชุด ก่อนทำงานให้เด็กคาดคะเนว่าตนจะสามารถทำงานได้กี่ชุดจากงาน 10 ชุด งานทั้ง 10 ชุดนั้น ไม่มีอักษรชุดใดสามารถสร้างเป็นคำได้ เด็กจึงประสบความสำเร็จ

ในการทำงานทุกครั้ง ในทุก ๆ 3 ครั้ง จะให้เด็กกลับมาสนใจกับคะแนนที่ตนคาดว่าจะทำได้ และถามเด็กถึงสาเหตุที่ทำให้ตนทำงานไม่สำเร็จ เมื่อเด็กทำงานครบ 10 ชุด จะถามเด็กว่าตนคิดว่าจะสามารถทำงานได้ดีระดับไหน ถ้าให้ทำงานอีก 10 ชุด ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเพศ ไม่มีผลต่อความคาดหวังความสำเร็จก่อนทำงาน

จากงานวิจัยบางส่วนที่เสนอมานี้ จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบทางสถานภาพส่วนบุคคลมีผลต่อระดับความคาดหวัง แต่บางส่วนปรากฏว่า ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางสถานภาพส่วนบุคคลกับระดับความคาดหวัง ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาให้ได้ผลชัดเจนต่อไป

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับองค์ประกอบด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวและสิ่งแวดล้อม เช่น ถิ่นที่อยู่ สถานภาพทางการศึกษาของบิดามารดา ฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา นั้น จวี จ้อยสำเนา (2520) พบว่า นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีความปรารถนาด้านการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีความปรารถนาด้านสังคมและด้านส่วนตัวไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาความปรารถนาโดยส่วนรวมทั้ง 3 ด้าน ก็พบเท่านั้นเองเดียวกัน กล่าวคือ นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกันทั้ง 3 กลุ่ม คือ สูง ปานกลาง และต่ำ มีความปรารถนาไม่แตกต่างกัน และ พรารามาศ นนทยาธร (2520) พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจต่อสังคมของครอบครัว ได้แก่ จำนวนพี่น้อง ภูมิลำเนา อาชีพบิดา อาชีพมารดา อาชีพผู้ปกครอง รายได้ผู้ปกครอง และสถานภาพสมรสของบิดามารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังทางการศึกษาต่อของนักเรียน แต่การศึกษาของบิดามารดา และรายได้ของบิดามารดา มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความคาดหวังของนักเรียน

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศนั้น สเตเพนสัน (Stephenson, 1955) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความหวังและการวางแผนในทางอาชีพของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพทางการใช้วิชาการสูง ก็มักมีความหวังและความต้องการที่จะประกอบอาชีพที่ต้องการใช้วิชาการสูงตามไปด้วย ส่วนผู้ที่มาจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพที่ไม่ต้องใช้วิชาการสูงนัก ก็หวังที่จะประกอบอาชีพเดิมของบิดามารดา สำหรับ ดอบบินส์ (Dobbins, 1968) ได้ศึกษาเรื่องความปรารถนาและความมุ่งหวังทางด้านการศึกษาและอาชีพของนักเรียนมัธยมปลาย จำนวน 492 คน จากห้ามณฑลในรัฐหลุยเซียนา ผลการศึกษา พบว่า ครอบครัวมีอิทธิพลต่อเรื่องเหล่านี้มาก คือ บิดามีอิทธิพลมากต่อการเลือกอาชีพ ส่วนมารดามีอิทธิพลมากในการเลือกศึกษาต่อ และเพื่อน ๆ มีอิทธิพลรองลงไป การเลือกอาชีพของนักเรียนขึ้นอยู่กับความสนใจ ความพอใจ และลักษณะของงานเป็นสำคัญ ส่วน ซูเปอร์ (Super, 1959) อ้างจาก ประมวล วิทยากร, 2520) ได้สรุปข้อคิดเห็นไว้ว่า ความสนใจที่มีต่อการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยของนักเรียนนั้น ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของครอบครัว นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ มีแนวโน้มที่จะมุ่งหวังในอาชีพสูงกว่าบิดามารดา ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัว

ที่มีอิสระในการเลือกอาชีพ จะเลือกอาชีพที่ทัดเทียมกับอาชีพบิดามารดา ในปี ค.ศ.1971 ออสบอร์น (Osborn, 1971) ได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของบิดามารดากับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเจตนาคติ ความคาดหวังและความมุ่งหวังทางการศึกษาของนักเรียน โดยทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมปีสุดท้ายในโรงเรียนมัธยมรัฐบาลในรัฐไอโอวา (Iowa) จำนวน 398 คน ส่วนหนึ่งของการวิจัย พบว่า กลุ่มที่มีความคาดหวังทางการศึกษา ในระดับตั้งแต่ปริญญาตรีถึงสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวนอยู่ในระดับต่ำที่สุด ได้แก่ กลุ่มที่บิดาและมารดามีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ สำหรับทั้ง 2 เพศ และนักเรียนจะมีแนวโน้มที่จะมีความคาดหวังทางการศึกษา และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนในทางเดียวกับระดับการศึกษาของบิดาที่มีเพศเดียวกับเขา เบรเซอร์ และ มาร์ติน (Brazier & Martin, 1962) ก็ได้ศึกษาเรื่องในทำนองเดียวกับออสบอร์น ส่วนหนึ่งของผลการวิจัยของทั้งสอง พบว่า การศึกษาของทั้งบิดาและมารดามีความสัมพันธ์ในทางบวกกับระดับความคาดหวังทางการศึกษาของบุตร

นอกจากนี้ แบลคเบอร์น (Blackburn, 1975 อ้างจาก ชมมาตร พันธุ์โพธิ์, 2530) ได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีสุดท้าย ในรัฐ Texas จำนวน 428 คน พบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีรายได้สูง จะมีความปรารถนาทางอาชีพในระดับสูงอีกด้วย และ ฮัทตัน (Hutton, 1979 อ้างจาก ชมมาตร พันธุ์โพธิ์, 2530) ได้ศึกษาความสนใจในอาชีพ และแรงจูงใจที่มีผลต่อความสำเร็จในอาชีพของนักเรียนหญิง จำนวน 315 คน โดยใช้ World of Work Inventory และแบบสอบถามที่สร้างขึ้น พบว่า นักเรียนกลุ่มที่บิดามีระดับการศึกษาใกล้เคียงกับมารดา จะมีความปรารถนาทางอาชีพสูง ในขณะที่นักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับการศึกษาของมารดาจะมีระดับความปรารถนาทางอาชีพต่ำ

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ความคาดหวังในชีวิตน่าจะมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางสภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สภาพภาพทางการศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการเร่ร่อน และองค์ประกอบทางสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัว ซึ่งได้แก่ ภูมิฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา สภาพภาพทางการศึกษาของบิดามารดา